

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра інформаційної та соціокультурної діяльності

ЧАШКА Юлія Вадимівна

**Інноваційні форми діяльності бібліотек в XXI ст. / Innovative
forms of activity of libraries in the XXI century**

спеціальність: 029 – Інформаційна, бібліотечна та архівна справа
освітньо-професійна програма – Документознавство та інформаційна діяльність

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи
ДІДм-21
Ю.В. Чашка

Науковий керівник:
д.пол н., проф. М.В. Лазарович

Кваліфікаційну роботу допущено
до захисту:

« ____ » _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____ І.Р. Недошитко

ТЕРНОПІЛЬ - 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
РОЗДІЛ I. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗИТОК БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ.....	
1.1. Бібліотечні установи в системі освіти та культури.....	
1.2. Особливості функціонування сучасних бібліотек.....	
РОЗДІЛ II. ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК.....	
2.1. Бібліотека як простір інновацій	
2.2. Особливості соціокультурної діяльності бібліотеки.....	
2.3 Проектна діяльність – запорука позитивного іміджу бібліотеки.....	
РОЗДІЛ III. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	
3.1. Перспективи розвитку сучасних бібліотек в умовах інформатизації суспільства.....	
ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	

Вступ

Актуальність теми магістерської роботи визначається вивченням нових перспектив та стратегій розвитку нових українських бібліотек що вимагає на сьогодні великої уваги. Перспективною необхідністю щодо вирішення суттєвих протиріч між традиційною, некомерційною діяльністю, що поширюється на функціонування новітніх сучасних бібліотек, котрі виробляє і надає споживачеві інформаційні продукти та послуги.

Бібліотеки та бібліотечні працівники довгий час опновували індустріальний характер, новітні інформаційні та телекомунікаційні технології, автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи, які далеко суперечать традиційним, доіндустріальним методам. Новітні технології вже давно почали переходити на новий рівень діяльності бібліотек що дає можливість створювати нові умови розвитку еволюції від традиційних до сучасних та інноваційних бібліотек в глобальній структурі електронної системи соціальних комунікацій.

Тому, на мою думку, тема аналізу та стратегічного реформування бібліотечної справи в Україні є не просто актуальною, а надзвичайно важливою для повноцінного існування сучасного українського соціуму. Сьогодні існує гостра потреба у відродженні бібліотечної справи на основі інноваційного підходу. Особливу увагу слід приділити стратегіям та концепціям розвитку бібліотек України, стратегічним курсам діяльності та підготовці до шляхів реформування бібліотечної справи нашої держави.

Мета магістерської роботи полягає у розгляді основних процесів організації інноваційної діяльності в бібліотеках України.

Завдання магістерської роботи обумовлені її метою і визначаються таким чином:

- ✓ розглянути основні підходи що дають визначення понять "інновація", "інноваційна діяльність";
- ✓ виявлення основних ознак поділу бібліотечних інновацій;
- ✓ визначити основні принципи інноваційної діяльності бібліотек;
- ✓ проаналізувати основні нормативно-правові акти України в сфері інноваційної діяльності;
- ✓ розглянути основні теоретичні інноваційної діяльності в Україні;
- ✓ проаналізувати досягнення інноваційної діяльності бібліотек в сфері управління;
- ✓ дослідити проблеми впровадження результатів інноваційної діяльності;
- ✓ сформулювати перспективи розвитку інноваційної діяльності.

Об'єктом дослідження є інноваційна діяльність бібліотек України.

Предметом дослідження є результати здійснення інноваційної діяльності бібліотеками України.

Методи дослідження. Для повноти дослідження теми використовувались такі методи: наукове спостереження, порівняльний метод, методи аналізу та синтезу, структурно-функціональний, статистичний і описовий методи.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку і списку використаних джерел, що налічує 49 найменувань. Обсяг магістерської роботи становить 70 сторінок, із них основна частина роботи складає 55 сторінок.

РОЗДІЛ I. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗИТОК БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

Бібліотеки України є основоположною частиною культурної, наукової, освітньої та інформаційної інфраструктури країни. Вони важливі для розвитку інформаційної та мовної культури суспільства, патріотичного, правового та екологічного виховання, формування стійкого інтересу до вивчення та розуміння національної історії та культури. Бібліотеки сприяють розвитку читаючої та мислячої нації.

Українське бібліотекознавство, книгознавство, бібліографознавство, архівознавство, документознавство і ще цілий ряд спеціальних історичних дисциплін ведуть свій початок з XI ст.

В XIII столітті, на Західній Україні в момент створення Галицько-Волинському князівстві уже почався активний бібліотечний рух. Володимир Василькович, філософ і книжник, при дворі якого було створено велику книжкову рукописну майстерню. В середині XV століття, з появою друкарства в світі це викликало величезні зміни по всьому світі, що вплинуло на розвиток бібліотечної справи. Найбільший розвиток і поширення бібліотек почалося саме в XVI столітті. В Острозі та Львові почали з'являтися великі книгосховища. Вони почали будуватися при освітніх установах. Бібліотека Київської академії була організована в XVII столітті, а в XVIII столітті наявність бібліотек увійшло в моду у заможних і шляхетських родів, козацьких старшин, будинків єпископів, при монастирях і різноманітних школах.

З огляду на дослідницькі завдання та наявні джерела, що стосуються розвитку української історичної бібліографії періоду кінця XIX ст.–1939 р., усі наукові публікації можна поділити на три основні групи: тогочасного періоду, радянської доби після 1939 р., годин незалежної України [1; 86].

Протягом 1918-1939 рр. історико-бібліографічні дослідження то розвиток мали свої особливості в радянській Україні на західноукраїнських землях. Були відкриті бібліографічні та книгознавчі заклади, наукові товариства, бібліотеки стали активно досліджувати теоретико-методологічних питання. Проблеми становлення української історичної бібліографії проводяться переважно у трьох

напрямок: визначення її суспільної ролі, основні завдання та напрямки розвитку, розробка основних питань класифікації її видів як важливого засобу створення методів бібліографування літератури, діяльність багатьох закладів і бібліотек за допомогою бібліотечної справи на планових засадах. Розробки цих проблем були присвячені труду С.Рубінштейна, М.Ясинського, Ю.Меженка, Ф.Максименка, М.Годкевича.

Наступний етап у розвитку бібліографії української книги пов'язаний з періодом Української революції 1917–1921 рр. За часів Центральної Ради, коли українська інтелігенція була захоплена ідеєю заснування самостійного національного органу держави та створення відповідних державних органів, у складі Бібліотечно-архівного відділу під керівництвом О. М. Грушевського розглядалися проблеми державної реєстрації друку та ретроспективної бібліографії. У 1920-х роках науковці Українського науково-дослідного бібліографознавчого інституту під керівництвом Ю.О. Меженка працював над довідником української книги. Меженка Серед видань «Творів УНІКу» найповнішим можна назвати: «Українська книга XVI-XVII-XVIII ст.» ; Шпилевич В.В. «Бібліографія української літератури та літературознавства на 1928 рік», В.А. Ігнатенко. «Бібліографія української преси 1816-1919». Аналіз науково-редакційної діяльності за матеріалами архівного фонду УНІК дозволяє стверджувати про важливість розробки бібліографічної тематики та створення власного фонду «Україніка». Власне у 20-х роках було закладено підвалини понять «українець», «українська книга», «національна бібліографія». Видання національної книги періоду нової та новітньої історії та бібліографічний довідник укладали відомі бібліографи – Ю.В. Меженко, Ф. Максименко, М. Сагарда, М. Ясинський, М. Гуменюк; та методологічні аспекти репертуару української книги XVI-XVIII ст. — С. Маслов. Так, дискусії щодо поняття «український фунт» виникли в середині 1920-х років, що стало бурхливим періодом національного відродження в історії України. У ці роки з'явилася велика кількість вільно вживаних термінів, пов'язаних із визначенням національного характеру української книги – «національна книга», «довідник української книги», «національна бібліографія», «українська бібліографічна»,

«статусне враження». Це спровокувало дискусії щодо значення цих термінів і спроби їх розрізнення, які досі тривають у колі бібліографів [2; 17].

На території України найдавнішими були бібліотеки Софіївського собору в Каєві (1037 р.) та Києво-Печерської лаври (XI ст.), звідти і починається перша бібліографія саме як окрема галузь. З часом почався розвиток у книгозбірнях Києво-Могилянської колегії (XVII ст.), Львівського, Київського, Чернігівського, Луцького, Острозького та інших братств (XVI—XVII ст.).

Ярослава Мудрого по праву можна вважати першим бібліофілом Київської Русі. За його часи князювання (1019-1054 рр.) при дворі почали перекладати і переписувати книги, які були привезені з Греції і Болгарії.

Саме Ярослав Мудрий був першим засновником державної бібліотеки. Книгосховище було розміщене на території Софіївського собору, що в той час налічувало близько тисячі томів, серед яких були різні документи, літературні книги, література для світського читання.

Основними складовими культури в Київській Русі саме були пов'язані: мистецтво, музика, архітектура, література, політика, ремісництво, економіка та сільське господарство. Давньоруські майстри на той час дуже добре розумілися саме на секретах будівництва (ірригаційна система), виробництво скла, будівельна механіка, рецепти фарб та олій із рослин, варіння меду та квасу; початки знання із галузі зоології, що свідчить археологічні розкопки. У торговельній та господарській ділянці почати уміло використовувати арифметику, яку почали відносити вчені до категорій цифрових обчислювальних машин домеханічного типу.

Основне джерело релігійно-філософської думки Київської Русі (поряд з Біблією) була не сучасна візантійська чи болгарська думка, а саме патристична література догматичних рухів та перші семи вселенських соборів (325-787): каппадокійці (Василій Великий та його послідовники – Григорій Богослов, Іоанн Дамаскін та ін.), антиахійці (Іоан Златоуст), новоалександрійці (Афанасій Александрійський, Кирил Александрійський), містики (Єфрем Сірін) та ін., а також – література сучасна епосі Візантії; болгарська література X ст. часів царя Симеона.

До наших днів, на жаль, збереглися лише «Остромирове Євангеліє», «Ізборнік» Святослава 1073 року «Ізборнік» 1076 року і Реймське Євангеліє, остання книга зберіглася в міській бібліотеці міста Реймса (Франція).

Бібліотека Києво-Могилянської академії почала функціонувати приблизно з 1615 року. Наукова бібліотека була однією з найбільших у Східній Європі. Вона відіграла значну роль для поширення навчання та знань протягом кількох століть на території сучасної України.

Значну роль для розбудови бібліотеки доклав саме Петро Могила, який посприяв для зростання бібліотечного фонду. Він заповів Академії свою власну книгозбірню, що складала 2130 унікальних видань.

Фонд бібліотеки до XVIII століття налічувало близько 3 500 книг різними мовами, передусім латиною. Бібліотека окрім друкованих видань, зберігались велика кількість рукописів, літописів, хронів, лекцій професорів, конспекти студентів та їх наукові праці. Бібліотека також мала унікальні видання XVI-XVII століття. Академія купувала за кордоном книги, що вимагало підтримання зв'язків з окремими книговидавцями з Шльонська, Варшави, Братислави, Бреславлі та інших міст Західної Європи. Для розбудови фондів велику допомогу надавали саме українські меценати.

Найстаріша діюча бібліотека – наукова бібліотека Львівського університету, заснована в 1608 році при колегії єзуїтів.

У фондах бібліотеки на зараз зберігається більше трьох мільйонів книг, 120 тисяч з яких – є унікальними стародруки та рукописи, найстаріший з яких датований XIII століттям. Бібліотека також колекціонує численні унікальні видання й манускрипти. Також у фондах бібліотеки є книги які були в особистій бібліотеці французького кардинала Мазаріні, французького короля Людовіка XV, польського короля Сигізмунда II, гетьмана Івана Мазепи.

Фонди Наукової бібліотеки, зберігають книжкові скарби а також видання граматики з друкарні Ставропігійського братства – «Адельфотес», що є не тільки окрасою та цінністю колекції, але й дуже важливою пам'яткою як книжкової культури так і історії освіти.

Особливу цінність Наукової бібліотеки становлять рукописні пам'ятки. Саме тут зберігається колекція Антонія Петрушевича, унікальний Архів Самбірської Економії, 57 цінних інкунабул, Львівська лютнева табулятура XVI століття та багато яких інших рукописів, друковані книги та зображення Львова.

Бібліотека в своїй колекції також має альбомне видання французького костюмолога та мистецтвознавця Альбера Расіне «Історичний костюм, також триста двадцять п'ять ілюстрацій. Основним зразками одягу та прикрас, близькі до інтер'єру житла в усі часи і серед усіх народів із чисельними деталями меблів, зброї тощо.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ) — найбільша за обсягом фонду та площею приміщень бібліотека України, головний науково-інформаційний центр держави, науково-дослідний інститут Відділення історії, філософії та права НАН України.

У різні роки фондами бібліотеки користувалися визначні організатори науки, президенти Академії наук О. Богомолець, О. Палладін, Б. Патон, видатні вчені, академіки М. Амосов, О. Антонов, Б. Бабій, А. Бабко, Ф. Белянкін, О. Білецький, та інші.

Бібліотека активно бере участь у реалізації проєкту створення національної бібліографії України і здійснює видання національного бібліографічного репертуару, які Україна майже не мала за всю свою історію. НБУВ очолює провідне місце саме в дослідженні писемності та книжкової спадщини України, бібліотечні зібрання та історичні колекції, що в перспективі стануть основною складовою державного реєстру національного культурного надбання та програми ЮНЕСКО «Пам'ять світу».

У XIX столітті почала розвиватися бібліотечна діяльність як самостійна галузь, з чим було пов'язано становлення нової української літератури. Першими бібліографічними публікаціями були Маркіяна Шашкевича в альманасі «Русалка Дністровая» (1837 р.) твори українських письменників, фольклорні збірки, критико-бібліографічний огляд публікацій українських народних пісень та фольклористичних досліджень.

1.1. Бібліотечні установи в системі освіти та культури

Інформатизація суспільства спонукає сьогодні до організаційних змін у системі вищої педагогічної освіти, передбачає розширення доступу до інформаційних ресурсів.

Інформаційна система на сьогоднішній час пройшла кілька еволюційних етапів, наукова-технічний прогрес змінювався з її розвитком. Персональний комп'ютер, з появою його почався новий етап, що включав в себе появу нових назв, а саме «комп'ютерна», «новітня», «електронна» системи чи технології. У науковій літературі почав використовуватися термін «інформаційна технологія», він передбачає обробку інформації за допомогою комп'ютерних систем.

Головним завданням бібліотек завжди було збирання, зберігання, поширення та використання загальнодоступної інформації. На сьогодні ж бібліотеки повинні перетворювати інформацію в цінний національний потенціал, від якого може залежати сталий розвиток усього українського суспільства. Проте необхідно враховувати, що в наш час значно змінюються способи творення інформаційного продукту, а це приводить до відповідних трансформацій соціальних комунікацій, які виникають у цій площині. Для того щоб розкрити сенс і специфіку зазначених змін, необхідно визначити й дослідити роль і місце інформації та знань у сучасному суспільстві.

Впровадження новітніх електронних технологій дає змогу реалізувати комплексний підхід до вирішення інформаційних завдань. Користувач може отримати повний набір різноманітних носіїв інформації, включаючи Інтернет-ресурси, а також консультаційні послуги. Сьогодні бібліотеки усвідомили свою роль навігаторів необмеженого кола інформації, що вигідно відрізняє їх від інших комунікативних соціальних структур. Їх місце і значення можна охарактеризувати за такими критеріями:

- ✓ технологічний – інформаційна технологія широко застосовується в бібліотечних установах, у системі організації надання послуг;
- ✓ соціальний – інформаційні послуги бібліотек виступають важливим стимулятором зміни якості життя, формується й утверджується «інформаційна свідомість» при широкому доступі до інформації;

- ✓ економічний – інформація становить ключовий фактор в економіці як ресурс, послуги, товар, джерела доданої вартості та зайнятості;
- ✓ політичний – свобода доступу до отримання інформації веде до розуміння політичного процесу, який відзначається зростаючою участю й консенсусом між різними класами та соціальними прошарками населення;
- ✓ культурний – визнання культурної цінності наданої бібліотекою інформації сприяє утвердженню інформаційних цінностей в інтересах розвитку окремого індивіда й суспільства в цілому.

Іншими словами, бібліотеки беруть активну участь у процесах ретрансляції культури, тобто передачі колективної пам'яті від покоління до покоління, від людини до людини, що об'єднує їх зі сферою освіти. В інформаційному суспільстві освіта розвивається безперервно, і гарантувати перспективу отримання нових знань усім, хто цього прагне, можна лише за сприяння інформаційних ресурсів книгозбірень. Саме тому особливої ваги набуває ретранслююча (освітня) функція бібліотек, яка спричиняється підвищенням їхньої ролі в системі безперервної освіти. Освітня функція, яка була завжди притаманна такому соціальному інституту, як бібліотека, набуває нового значення в інформаційному суспільстві. Справа в тому, що сьогодні ми спостерігаємо прискорене старіння величезних масивів знань та інформації. Парадоксально, але саме знання релятивізується в суспільстві знань. Будь-яка інформація відносна, а це означає, що вона може служити лише основою для часткових і поверхневих знань. Ось чому знання, які постійно оновлюються та збільшуються, є надійними. За цих умов зростає роль бібліотек у процесі безперервної освіти як виробника та розповсюджувача різноманітних знань та інформації. Трансформація освітньої парадигми, яка відбувається не тільки в нашій країні, а й у всьому світі, тягне за собою трансформацію способів використання, пошуку та роботи з інформацією. Значення здатності вчитися і критично мислити різко зростає. Як зазначають сучасні науковці, «зміна парадигми в освіті має важливі наслідки не лише для навчальних закладів, а й для бібліотек, оскільки суттєво впливає на реалізацію освітньої функції бібліотеки». призводить до збагачення переліку інформаційних продуктів і

послуг, а також зростання частки самостійної роботи з різними джерелами інформації, визначає потребу бібліотекаря володіти не тільки знаннями й уміннями традиційними професійними навичками, а й силами. вивчити методи навчання користувачів навичкам роботи з інформацією. Світовий досвід свідчить, що важливим кроком у розвитку бібліотек та задоволенні ними інформаційних потреб користувачів є обов'язкове створення інформаційних бібліотечних мереж. Будучи однією з ланок мережі бібліотек та інформаційних установ, вона зможе функціонувати таким чином, щоб забезпечити доступ до інформації кожному, де б він не знаходився. Така мережа має бути спрямована не лише на розвиток інформаційного потенціалу країни, а й на забезпечення рівності всіх громадян у можливості доступу до необхідних джерел, задоволення особистих і суспільних інтересів в інформації та престижності освіти, культура та авторитет бібліотечних установ.

Бібліотека робить вагомий внесок, як університетський підрозділ у виховання майбутніх фахівців. При цьому враховуючи, що для саморозвитку користувачів потрібно дотримуватися певних правил. Важливо, що потрібно спиратися на фахові та пізнавальні потреби та інтереси. Щодо бібліотечного фонду якого потрібно докомплектувати, що формується за попереднім замовленням. Для зацікавлення користувачів потрібно визначитися з тематикою інформаційних та культурно-просвітницьких заходів, що дає можливість застосовувати та отримувати інформацію для користувачів у професійній (навчальній, науковій) діяльності [10].

Для ефективної роботи бібліотеки, керівництво закладу має розуміти, що не кожна інновація є прогресивним розвитком, оскільки прогрес – це найкраще, а не просто щось нове. Розвиток бібліотеки включає в себе не лише рух вперед, а й ліквідацію зайвого, неактуального та відновлення того, що було втрачено помилково. Незмінними та обов'язковими для виконання умовами успішно функціонуючої бібліотеки є розуміння, що:

- ✓ функція обслуговування користувачів є пріоритетною;
- ✓ ефективність бібліотечного обслуговування залежить від сприйняття його як цілісної системи;

- ✓ співробітники бібліотеки – головний ресурс якісного обслуговування.
Заклади вищої освіти завжди перебувають у русі, змінюються з кожним днем. Якість обслуговування у бібліотеках університетів залежить від співробітників та їх уміння швидко орієнтуватися в часі й просторі.
Наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв поєднує у своїй діяльності:
- ✓ традиційні функціональні структури (читальна зала, приміщення для роботи з документами, інформаційні зали з вільним доступом до мережі Інтернет, зали для колективних занять, відділи обслуговування користувачів);
- ✓ структури культурного центру (зали для проведення конференцій та виставок, мультимедійні зони, музейні простори);
- ✓ надання сучасних послуг інформаційно-бібліотечного сервісу;
- ✓ перевірка рукописів викладачів, студентів, магістрантів, аспірантів на унікальність у програмі Unicheck;
- ✓ створення та підтримка наукових профілів викладачів Київського національного університету культури і мистецтв у Google Scholar [25].

Від співробітників потребується особливий набір послуг, особливості підготовки, уміння та навички. Консультація читачів дає інформаційну підтримку, що пов'язані з використанням нових інформаційних та комунікаційних технологій. Співробітник бібліотеки повинен зарекомендувати себе як «креативний спеціаліст», який здатний використовувати сучасні технології у бібліотечній сфері.

Керівництво бібліотекою включає реалізацію системного підходу до управлінської діяльності, а саме: постановка перспективних цілей, просування нагальних задач, розробки та здійснення необхідних організаційно-економічних заходів, оскільки влада визначає соціальну стратегію бібліотечної діяльності, забезпечує її фінансами, а бібліотека наповнює її конкретним змістом.

Серед пріоритетних напрямів діяльності бібліотеки – організація та супровід інституційного репозитарію, підтримка електронних публікацій, розвиток індивідуального інформування викладачів за темами наукових досліджень на

основі світових наукових ресурсів, сприяння академічній доброчесності, що є запорукою якісної освіти.

У 2016 році здійснено реєстрацію бібліометричних профілів науково-педагогічних працівників університету в некомерційній міжнародній бібліометричній платформі Google Scholar, що покриває всі джерела зі Scopus і Web of Science і додатково включає колекції наукових публікацій з різних типів веб-документів.

Упродовж 2017–2018 років здійснювалося редагування та упорядкування авторських профілів Google Scholar за запитами науковців та у міжнародному реєстрі унікальних ідентифікаторів вчених ORCID.

Від листопада 2017 року, з метою поширення засад чесного науково-освітнього процесу, обов'язковою вимогою стала перевірка працівниками бібліотеки всіх наукових праць на унікальність тексту за допомогою онлайн-сервісу «Unicheck».

Швидкий розвиток суспільства, завдання бібліотеки в нових умовах вимагають постійного підвищення кваліфікації працівників бібліотечної галузі. Упродовж 2017–2018 років всі співробітники бібліотеки підвищили кваліфікацію в Інституті публічного управління та кадрової політики при Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв за програмами: «Інноваційні зміни в бібліотеці на основі проектного, кадрового менеджменту та ініціативної діяльності бібліотек», «Бібліотеки в системі інформаційного забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні», «Впровадження УДК в практику роботи наукових та публічних бібліотек», «Нова бібліотечна послуга: використання інформаційних технологій та Інтернету в бібліотеці». Всі працівники отримали Свідоцтво про підвищення кваліфікації.

Діяльність наукової бібліотеки в перспективі вбачається у розвитку інформаційно-аналітичного моніторингу та бібліометричного аналізу системи документаційних комунікацій університету, розробки алгоритму представлення науковців у пошукових системах і міжнародних реферативних базах, сприяння включення наукових журналів університету до міжнародних баз даних Scopus і Web of Science.

Цей збірник є своєрідним підсумком участі в науково-практичних заходах бібліотечної спільноти України 2012–2018 рр. Оскільки автори здебільшого практики, тому в пропонованих статтях і тезах переважають практичні аспекти розвитку бібліотечної справи. Маємо надію, що наш досвід буде корисним для колег в їхній діяльності, з одного боку, а з іншого слугуватиме матеріалом для теоретичних узагальнень науковців.

2019 рік відкриває для бібліотечних закладів нові можливості. Бібліотека сьогодні – це не лише книгозбірня, а й осередок інтелектуальної, творчої, наукової думки. Функції бібліотек зазнають перетворень, а основою роботи стає відкритість до нових форм діяльності. Це сприяє плідній співпраці, корпоративній діяльності, формуванню нової моделі громадянського суспільства, здатного активізуватися навколо вирішення актуальних проблем.

Головними напрямками діяльності відділу є: науково-дослідний, науково-методичний, науково-інформаційний, видавничий і рекламний.

Відділ організовує проведення наукових досліджень, що мають на меті аналіз, оцінку, зіставлення та узагальнення результатів діяльності бібліотеки. Бере участь у плануванні науково-дослідної роботи бібліотеки та сприяє її здійсненню, координуючи діяльність підрозділів, організовує підвищення кваліфікації працівників. Результати наукової роботи оприлюднюються у друкованих виданнях бібліотеки, статтях співробітників у фаховій періодиці та у виступах на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Серед актуальних форм роботи відділу назвемо: методичний моніторинг, аналітичну та інноваційну діяльність, консультаційно-методичну допомогу працівникам бібліотеки та завідувачам бібліотек училищ і коледжів культури Міністерства культури України.

У відділі є фонд, що містить літературу з бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, інформатики; довідники, термінологічні словники, стандарти з бібліотечної справи та бібліографії; бібліотечну періодику, матеріали конференцій, покажчики, що розроблялися відділом тощо.

Слід зазначити, що важливим напрямом активного впливу методичної роботи на діяльність бібліотеки є інноваційна діяльність, що передбачає

запровадження у практику прогресивних форм і методів роботи. Така робота містить попередню стадію детального аналізу кращого досвіду бібліотечної роботи та подальшу адаптацію наявного удосконалення до своїх умов і потреб.

Розвиток і удосконалення – своєрідна основа для інноваційних зрушень, тим більше, що сьогодні бібліотека є центром комунікацій, осередком культурно-просвітницької роботи, каналом зв'язку у глобалізованому інформаційному соціумі. Поглиблення соціальних зв'язків, розширення культурного вектора взаємодії із видатними науковцями, діячами, митцями, письменниками України – це окремий напрям діяльності, у тому числі й науково-методичного відділу бібліотеки. Презентації, зустрічі, популяризація наукового та творчого доробку діячів культури і мистецтва, які працюють в університеті, вимагає швидкої злагодженої роботи багатьох фахівців. Все у такій роботі грає роль, зокрема: особисті контакти з видатними особистостями, попереднє вивчення їхньої творчості, планування аудиторії, питання для обговорення при зустрічі тощо.

Аналіз показав, що упродовж останнього десятиліття електронні ресурси перетворились у популярний і поширений серед студентів інформаційний сервіс. Матеріали в електронних ресурсах призначені для доступу, пошуку, копіювання та роздруковування студентами. Звичайно, для бібліотек вищих навчальних закладів електронні інформаційні ресурси посідають домінуюче місце, але впровадження новітніх інформаційнокомунікаційних технологій у роботу бібліотек не повинно дійти до повної заміни друкованих видань на електронні аналоги. Тобто формування фонду електронних ресурсів та обслуговування ними користувачів – це нові форми інформаційної діяльності бібліотек вищих навчальних закладів у сучасних умовах. Бібліотека перетворюється в інноваційний центр інформаційних електронних ресурсів, зберігаючи при цьому функції звичайної бібліотеки, яка обслуговує користувачів і друкованими документами. Відповідно, це приводить до змін у бібліотечній роботі й ставить перед бібліотекарем нові завдання, серед яких – вміння орієнтуватися та керувати інформаційними потоками, створити можливості оперативно отримувати необхідну інформацію користувачам[30].

З упровадженням засобів комп'ютеризації було внесено корективи в організацію основних технологічних процесів бібліотек. Наприклад, застосування новітніх інформаційних технологій допомагає відділу комплектування оперативно збирати інформацію про документи, обліковувати, здійснювати контроль витрат і фінансової звітності. Інтернет-технології відкрили для бібліотек вищих навчальних закладів нові можливості пошуку, бібліотечно-інформаційного обслуговування, отримання бібліографічної та повнотекстової інформації з інших бібліотек і доведення її до користувачів. Застосування медіатехнологій допомагає бібліотекарям зацікавити користувачів, залучити їх до обговорення, підготовки та проведення бібліотечних подій.

В університеті бібліотека є центром інформаційного забезпечення навчальних, наукових та самоосвітніх потреб викладачів та студентів. Цьому сприяло: вдосконалення технологій обслуговування, створення електронних колекцій навчально-методичних видань викладачів університету за навчальними дисциплінами для студентів денної і заочної форми навчання для усіх спеціальностей в університеті; створення нових читацьких місць користувачів у читальних залах та філіях; накопичення електронних версій документів бібліотеки шляхом використання Інтернет-технологій; продовження ретроконверсії бібліотечного фонду до електронного каталогу; підвищення оперативності і якості бібліотечних послуг завдяки організації і проведенню комплексних заходів на допомогу науковим дослідженням (День інформації, День кафедри, День магістра, День науки тощо); бібліографування творчого доробку працівників університету, укладання та видання бібліографічних покажчиків.

Позитивні зміни у роботі наукової бібліотеки в університеті пов'язані з активним використанням комп'ютерних технологій, автоматизацією бібліотечних процесів і збільшенням обсягів інформаційних ресурсів. Робота спрямовується на створення і постійне оновлення власних електронних баз даних для вдосконалення якості інформаційного забезпечення навчального процесу та наукових досліджень, комфортність послуг, що дає можливість переходу від традиційного інструментарію до нових методів обслуговування,

умов доступу до ресурсів, форм надання інформації. Зручна система допомоги при використанні електронного каталогу бібліотеки полегшує знаходження інформації з електронного каталогу та ресурсів бібліотеки, які представлені у вільному доступі пошуковими системами. З метою розширення університетського інформаційно-освітнього простору, спектра інформаційних послуг комп'ютери усіх читальних зал підключені до Інтернет (38 АРМ для надання бібліотечних послуг), діє зона Wi-Fi, а електронну читальну залу поповнено сучасними комп'ютерами. Для формування ресурсної бази бібліотеки проводилося комплектування фондів навчальною і науковою літературою та матеріалами на CD згідно з профілем університету, навчальними планами та тематикою наукових робіт. Завдяки якісно сформованому фонду документів забезпечувався багатофункціональний інтегрований доступ до інформації як в мережі університету з будь-якого автоматизованого читацького місця, так і у вільному доступі в Інтернеті. Таким чином, 80% необхідної інформації користувачі отримують в автоматизованому режимі[22].

Електронні ресурси стали ключовим елементом відкритого інформаційного простору в бібліотеці, змінили методику задоволення запитів. Було проведено значну роботу з наповнення повнотекстової бази електронними статтями із наукових збірників університету, що значно покращило пошук творчих доробок науково-педагогічних працівників університету. Певні ресурси електронного довідкового апарату використовуються ними для оперативного отримання інформації щодо наявності літератури з дисциплін, що викладаються в навчальному закладі, про інновації в освітньому процесі; досягнення у сфері аграрного виробництва.

«Діяльність наукової бібліотеки впливає на всі підрозділи університету. З кожним днем її роль у забезпеченні навчального процесу лише збільшується, разом з тим збільшується і рівень відповідальності за надану інформацію. Якщо порівнювати з іншими структурними підрозділами вишу, бібліотека – більш чутлива до змін, оскільки її стосуються практично всі процеси, що відбуваються чи плануються в університеті. Для того, щоб залишатися на відповідному високому рівні в структурі вишу, бібліотека та її співробітники повинні

максимально заявити про себе, свої ресурси, обґрунтувати необхідність тих чи інших рішень», – зазначає у статті «Бібліотека університету як простір соціокультурної та наукової комунікації» заслужений працівник культури України Ігор Савич Бондар[3, с. 58].

Отже, університетська бібліотека відіграє значну роль у формуванні інформаційного простору та є його невід'ємним елементом. Оскільки рівень розвитку бібліотеки, її технологічного оснащення впливає на формування інформаційної обізнаності, забезпечення доступності, відкритості інформації, через створення єдиного інформаційного простору і формує інформаційну культуру.

1.2. Особливості функціонування сучасних бібліотек

Сучасні бібліотеки трансформуються і розвиваються разом із суспільством, беручи на себе роль громадських центрів – інформаційних, культурних, освітніх, соціальних тощо. У соціально-економічних умовах, що змінилися, суспільна значущість бібліотечної діяльності все більше зростає – бібліотека стає інституцією, яка може консолідувати громадськість у вирішенні важливих соціальних проблем та бере участь у формуванні громадянського суспільства в країні [4, с. 7].

Головне завдання бібліотек завжди було збирання, зберігання, поширення, виробництво та використання загальнодоступної інформації. Сьогодні бібліотеки повинні перетворювати інформацію на національний потенціал, від якого залежить українське суспільство, як сталий розвиток. Тому потрібно враховувати, що саме в наш час змінюється спосіб творення інформаційного продукту, а це приводить до соціальних трансформацій, які виникають. Для того щоб розкрити сенс і специфіку зазначених змін, необхідно визначити й дослідити роль і місце інформації та знань у сучасному суспільстві.

У бібліотечному обслуговуванні завжди було в пріоритеті поширення знань та зв'язку користувача з інформацією, але на сьогодні масштаби та темпи

соціальних трансформацій вимагають відповідних змін у традиційній діяльності бібліотеки як обслуговуючої структури. Поряд зі звичними формами діяльності на бібліотечній платформі розвиваються унікальні моделі взаємодії інформаційного обслуговування та соціальних послуг для різних категорій населення, що передбачає розширення напрямів роботи, зокрема, і через надання спеціалізованої консультативної допомоги та появу нових інформаційних сервісів, здатних забезпечити мультипотреби сучасного користувача.

Ефективне використання інновацій – складне професійне завдання бібліотечної спільноти.

Важливо, що успішність інновацій цілком залежить від ставлення до них не лише персоналу, але й керівництва. Обґрунтування актуальності та своєчасності нововведень, захопленість керівників справою, здатність повести за собою команду, створення умов для особистісного росту співробітників, економічне стимулювання та інші фактори посилюють інноваційну активність персоналу. Інноваційні досягнення багатьох бібліотек України (вони на слуху) – підтвердження професійної грамотності їх управління.

Помітні зрушення, численні приклади того, що практики шукають сьогодні відповіді на питання інновацій, важливо, що багато в чому це стало можливим завдяки ентузіазму і професійному сумлінню бібліотекарів, глибокому їх розумінню свого патріотичного і професійного обов'язку. Але інноваційні підходи до реалізації завдань вимагають наявності у бібліотечних спеціалістів знань, вміння і навиків, що сприяють організації, управлінню і діяльності. Сьогодні кожен бібліотечний працівник повинен розуміти зміст інноваційних процесів, знати світовий рівень розвитку бібліотечно-інформаційної науки і технологій, вміти відслідковувати тенденції їх розвитку, володіти навичками інноваційного проектування. Час показує, що бібліотекар може стати незатребуваним, якщо він володіє тільки вузько-профільними навичками, необхідними на його робочому місці. Адже в умовах, що постійно змінюються (зовнішнє і внутрішнє середовище), він повинен володіти знаннями різного спектру (правовими, маркетинговими, комунікативними), що дає зокрема і проблемно-тематична, проектна методика.

Яскравим прикладом можуть бути освітні проекти «Проф.-PR», що реалізуються в бібліотеках, і в НБУ для дітей. Завдання проекту полягає у презентації колегам діяльності структурних підрозділів бібліотеки. Мета – удосконалення командної роботи у відділах, формування навиків системного аналізу у фахівців, що необхідно при підготовці матеріалу презентації. Після кожного виступу – оцінка роботи за наступними критеріями: повнота подачі матеріалу, професіоналізм, використання НІТ, емоційний вплив на слухачів. Важливо, щоб був присутній дух змагання і посилювався від презентації до презентації. Сучасний вектор системи підвищення кваліфікації, як бачимо, спрямовується на розкриття творчого, наукового потенціалу кожного окремого спеціаліста, що дозволяє особистості заявити про себе, задовольнити індивідуальні потреби в визнанні, повазі і самовираженні (вищий рівень по ієрархії людських потреб за теорією А. Маслоу).

Професійний потенціал бібліотекарів може підтвердити і конкурс наукових робіт (1 раз на 2 роки) в номінаціях «Науково-методична розробка», «Електронні бібліографічні видання», «Науково-дослідна робота», «Публікації в професійних виданнях», конкурс «Краща виставка року». Має бути створена експертна комісія, яка аналізує і оцінює представлені експозиції за різними критеріями: актуальність, повнота розкриття проблематики, відповідність змісту заявленій темі, жанрововидавниче різноманіття представлених матеріалів бібліографічного забезпечення, дизайн виставок, ефективність. Переможець той (відділ або індивідуальний автор), хто набрав найбільшу кількість балів в сумі за усіма критеріями – йому вручається диплом.

При створенні електронної бібліотеки потрібно забезпечити зручність та доступність для користувачів, видачу інформації та оперативність пошука. Бібліотеки можуть містити набір службових функцій, що допомагають координувати роботу персоналу. Це допомагає переносу відпрацьованої інформації у звичайній бібліотеці збереженню і видачі інформації на електронну форму, що дає широку можливість пошука по електронному каталогу, організація доступу через комп'ютерні мережі. Крім того електонна бібліотека має бути універсальною, тобто придатною як для організації на масове

використання, так і для підтримки невеликої бібліотеки з використанням домашнього комп'ютера.

Порівняно з традиційними бібліотеками електронні бібліотеки мають такі переваги [5]:

- надати інформацію користувачеві про місце його замовлення - потрібен лише комп'ютер, підключений до комп'ютерної мережі;
- надати більше можливостей для пошуку та обробки інформації, оскільки майже будь-яке слово в тексті може бути пошуковим терміном;
- запропонувати можливість обміну певною інформацією, що значно спрощує завдання фізичного тиражування рідко використовуваних матеріалів, а також дає доступ до єдиного документа, для отримання якого раніше необхідно було зайти в репозиторій, де він знаходиться;
- дозволити бібліотекам і архівам забезпечити широкий доступ користувачам свої кошти шляхом подачі їх у комп'ютерну мережу;
- дозволити бібліотекам постійно підтримувати свої документальні ресурси в актуальному стані, оскільки оновити електронну версію документа легше, ніж друковану;
- інформація доступна 24 години на добу і всюди;
- носії інформації можуть бути представлені в різних форматах (текст, база даних, діаграма) [15].

Електронні бібліотеки мають низку переваг і надають користувачам вдосконалену технологію пошуку, збору, обробки та розповсюдження інформації. Однак реалії сьогодення — це паралельне існування світів цифрової та друкованої інформації, що зумовлює необхідність співіснування традиційних бібліотечних технологій та нового електронного та органічного поєднання досвіду та досягнень. Від сформованої сфери інформаційно-бібліотечної справи та переваг новітніх комп'ютерних технологій. Одним із актуальних завдань книгозбірень на сучасному етапі є адаптація усталених бібліотечних форм надання знань для використання в цифровому інформаційному середовищі, забезпечення розумного балансу між потребою в інноваціях і збереженням бібліотечних традицій [6]. Сучасна організація бібліотек базується не лише на

автоматизації окремого книгозбірні, основною метою є створення єдиного інформаційного простору для всієї України, а також інтеграція колекцій національних книг у міжнародну бібліотеку. простір, заснований на співпраці та обміні досвідом із закордонними колегами. Для успішного виконання цих завдань бібліотеки повинні здійснити ряд практичних заходів, серед яких:

- удосконалення процесів збирання, зберігання, пошуку та використання бібліотечно-бібліографічної інформації та публікації текстів в електронному форматі;

- надання безкоштовного онлайн-доступу до бібліографічної інформації та повнотекстових баз даних [7].

Для налагодження ефективної комунікації з населенням бібліотеки активно використовують можливості соціальних мереж, що дозволяє:

- популяризувати заклад та формувати його позитивний імідж;
- рекламувати бібліотечні ресурси, послуги та послуги; анонсувати нові продукти, віртуальні виставки, тематичні заходи;

- залучити якомога ширшу аудиторію шляхом встановлення зворотного зв'язку, комунікації;

- пропагувати книгу та читання;

- налагодження комунікації професійних груп, оперативний обмін досвідом з колегами через вивчення та впровадження їх практичних досягнень; поширювати корисну інформацію серед бібліотечної спільноти та читаючої публіки;

- проводити онлайн-опитування користувачів та бібліотекарів; надавати консультації та віртуальну допомогу;

- брати участь в Інтернет-проектах для розширення соціокультурного партнерства [8].

Враховуючи сучасні тенденції розвитку бібліотечної справи в Україні та проблеми широкомасштабного впровадження Інтернет-технологій, оптимізація книжкових фондів потребує вирішення проблеми ефективного використання інформаційних ресурсів. Актуальними є три взаємодоповнюючі напрями вирішення кола описаних завдань.

Перший і найпростіший — це під час книгообміну активно використовувати електронну пошту, соціальні мережі та месенджери, що дає змогу оперативно координувати книгообмінні операції з партнерами.

Другим напрямком ефективного використання можливостей Інтернету є залучення онлайн-технологій до процесів обслуговування. В даний час професійні книжкові організації мають електронні бази даних з інформацією про книги та періодичні видання, доступ до яких надається і бібліотекам, що значно спрощує замовлення матеріалів через Інтернет.

Найбільш зручним є третій напрямок. На серверах бібліотечної мережі накопичено велику кількість загальнодоступних комп'ютерних файлів: документи IFLA, бібліотечні стандарти, власні видання книгозбірень, повні тексти документів віртуальної бібліотеки тощо. Це свідчить про те, що комп'ютерні мережі створюють передумови для докорінне оновлення процесів комплектування та використання бібліотечних фондів.

Сьогодні створення електронних бібліотек, онлайн-каталогів, сервісів електронної доставки документів є найпоширенішим напрямком використання Інтернет-технологій у діяльності бібліотек. До наведеного переліку слід додати віддалену реєстрацію користувача, дистанційне замовлення документів та продовження передплати, доступ до електронної форми тощо. Багато книгозбірень створюють блоги, які використовують для інформування про культурні, мистецькі та освітні проекти та події. З метою підвищення інформаційної культури користувачів, спрощення пошуку інформації та спілкування з віддаленою аудиторією спеціалісти бібліотек створюють віртуальні довідники, за допомогою яких надають відповіді на бібліографічні запити; використовувати мультимедійні сервіси – для створення віртуальних екскурсій, галерей, навчальних відеокурсів і лекцій, організації відеоконференцій тощо. Крім того, розвиваються інноваційні напрями бібліотечної роботи, засновані на оригінальних ідеях, що виходять за рамки традиційних канонів, форм і методів: бібліотечний флешмоби, серед яких флешбуки, веб-квести, виставки віртуальні, буктрейлери, бібліофреш, бібліомікс

тощо. Тому спектр послуг, які сучасна бібліотека може надавати за допомогою Інтернет-технологій, надзвичайно широкий.

Держава також регулює процеси розвитку та модернізації бібліотек, через норми Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [9] визначає статус бібліотечних закладів, правові та організаційні основи бібліотечної справи та бібліотечної системи, визначає статус бібліотечних закладів, правові та організаційні основи бібліотечної справи та бібліотечної системи. визначає вимоги до формування та збереження бібліотечних фондів, удосконалення бібліотечного обслуговування відповідно до культурних і наукових вимог суспільства.

РОЗДІЛ II. Іноваційні форми діяльності бібліотек

Бібліотечна інновація – це оригінальна, нестандартна ідея, метод, проект, що виходить за межі існуючих канонів і традиційних форм і відображає новий підхід до змісту та організації бібліотечного обслуговування, технології управління бібліотекою.

Саме поняття «нововведення» запозичене з досліджень культурологів ХІХ століття і пов'язане з впровадженням європейських звичаїв у традиційні культури Азії та Африки. Цей термін став більш активно використовуватися з початку 20 століття, а в 60-х роках того ж століття він отримав широке застосування у зв'язку з потужним зростанням наукових досліджень у високотехнологічних галузях.

Особливого поштовху інноваційному розвитку бібліотечних закладів надав проект «Бібліоміст». Участь у конкурсі та отримання сучасного технічного обладнання дозволило багатьом бібліотекам запровадити низку важливих ініціатив, спрямованих на реальне покращення життя людей. Деякі з цих ініціатив були представлені на Ярмарку інноваційних бібліотечних послуг та електронного урядування, який відбувся в Києві 11 квітня 2011 р.

Про деякі інновації, представлені на Ярмарку, ми розповімо в нашому матеріалі. Ця подія засвідчила, що на сучасному етапі саме інформаційні технології служать швидкому розвитку бібліотек.

Інновації стрімко вриваються в наше бібліотечне життя, і їх різноманітність вражає – товарні, сервісні, техніко-технологічні, організаційні, соціально-економічні... Нові тенденції в організації бібліотечного простору, соціально-економічної діяльності. виникли інституції культури, маркетингу та фандрейзингу, виникло нове поняття – «бібліотечна адвокація».

При цьому наголошуємо, що інновації бувають справжніми та удаваними (псевдоінноваціями). Критерієм значущості бібліотечних інновацій є остаточні суттєві зміни, поява нових напрямків у діяльності закладів. Справжні служать підвищенню якості бібліотечного обслуговування, а псевдоінновації

проявляються у нібито структурних змінах, підміні термінів, некритичному запозиченні чужого досвіду.

Джерелами запозичених інновацій можуть бути конкурси та ярмарки ідей та проектів, професійне читання, вивчення соціальної практики суміжних установ (шкіл, музеїв, рухів), Інтернет, участь у безперервній освіті, професійні візити тощо. У додатках, ми надали веб-адреси сайтів деяких бібліотек, періодичних видань, блогів окремих спеціалістів, де можна знайти інформацію про інновації у бібліотечній сфері. Однак це лише мала частина інформаційної таблиці. До вашої уваги - необмежений світ Інтернету з публікаціями, відео, форумами та соціальними мережами. Але пам'ятаймо, що будь-яка запозичена ідея, не пропущена через розум і серце, без творчого осмислення може призвести до компромісу найкрасивішого авторського задуму. Найцінніша інновація – та, яка створена самостійно та відповідає очікуванням користувачів. Мабуть, тому вчені С. Г. Матліна (вилучити або взяти в дужки) вважають інвестиції у творчу особистість найкращими.

Слід зазначити, що в практиці роботи бібліотек яскраво проступає образ інноваційного менеджменту. Моніторинг, оцінка, розповсюдження, стимулювання, практичне засвоєння інноваційних практик і технологій, мінімізація ризиків повинні бути інтегровані в практику будь-якого керівника, який бажає бачити свою бібліотеку модернізованою та розвивається. Як сказав американський економіст П. Друкер, «щоб мати майбутнє, потрібно бути готовим робити щось нове».

Сьогодні інноваційними «фішками» бібліотек є вільний доступ і зонування. Саме цей принцип ліг в основу реорганізації системи обслуговування багатьох бібліотек, зокрема Тольяттинської бібліотечної корпорації. Відкрита бібліотека – це цілісна система зі своєю ідеологією, власною технологією та власним правовим забезпеченням. Це безперешкодний доступ до фондів (відкриті фонди читального залу, книгосховища, система простого покажчика), впровадження технології Web 2.0, служби підтримки в чаті, доступність послуг (електронне бронювання, попереднє замовлення, інформація про наявність документа, подовження тривалості користування), комфортність середовища

(відсутність традиційних послуг видачі, що дає змогу усунути бар'єри у спілкуванні з працівниками бібліотеки, доступ до WiFi). Зручний графік роботи, консультації перед записом, екскурсійний супровід для людей з особливими потребами та відвідувачів з дітьми, інформація через електронний браузер, електронний формуляр.

В Україні працівники ОУНБ у Луганську одними з перших запровадили принцип відкритого доступу. Основними векторами модифікації закладу обрали зміну внутрішнього простору, структурні перетворення, покращення якості обслуговування послуг бібліотеки. Бібліотекарі відкрили читачам колекції розповіддю, по-новому підійшли до схем їх розміщення, прибрали обмежувачі, знищили колони – усе, що заважало читачам вільно обирати книгу. На абонементі - все нове, цікаве і відзначене - відкритий доступ, в підсобних приміщеннях - малозапитувана література.

У відділі періодичних видань прибрано багато столів, розставлено диванні куточки та крісла (приберіть, бо крісла зберігати не можна), тематичні блоки, забезпечено доступ Wi-Fi. Планується створити велику зону читання та відпочинку.

У читальному залі – візуальна свобода для користувача, реалізація можливості гортати книгу, є столи та дивани для роботи, точки доступу до мережі Інтернет. Функції абонементу та читальної зали поєднані: книги, що приходять додому, спеціально маркуються.

Як зберігається фонд? Встановлено камери відеоспостереження, планується впровадження сучасних автоматизованих технологій охорони. Проте керівництво вважає, що бібліотека має такий кількісний та якісний кадровий потенціал, що просто зобов'язана не допустити несанкціонованого вилучення документів. Адже чекати ідеальних умов – це втратити читачів, залишаючи їх у бібліотеці 60-70-х років минулого століття.

Бібліотекарі відмовилися від стільців і замінили їх автоматизованими бібліотечними стійками зі стільчиками: з користувачами можна спілкуватися «віч-на-віч». З метою економії часу відвідувачів організовано інформаційно-сервісний відділ. Його основним компонентом є «Запитай мене!» сервіс,

автоматизовані слоти якого (слово «сервіс» використано 3 рази) розподілені по бібліотеці (ix 4). Тут ви можете повторно зареєструватися, отримати допомогу в пошуку інформації, поради щодо навігації, оформити замовлення МВА, отримати відповіді на будь-які запитання. Співробітники Луганської ОУНБ опановують спілкування з читачами через соціальні мережі, бібліотечні блоги та форуми. Головний висновок: міняємо «не можна» і «заборонено» на «можна» і «дозволено».

У бібліотеці ім. Б. Хмельницького м. Запоріжжя широко використовується принцип зонування. Архітектура приміщення та велика креативність співробітників сприяли реалізації цієї ідеї. Тут можна відвідати зони ділового читання, періодичних видань, відпочинку, книгарню, оздоровчу, краєзнавчу, етнологічну. Всі зони відрізняються дизайном і характером. Наприклад, зона здоров'я – це мегавиставка «Здоров'я – всьому голова», шокова виставка «Один на один з лінійкою», «Що добре, а що ні», заняття Школи здоров'я, очолювана лікарем-гастроентерологом Мухортовою І.В. Але найголовніше, що приваблює відвідувачів, особливо маленьких, це наявність тренажерів, якими може користуватися будь-хто. До цієї бібліотеки люди приходять із задоволенням, інколи спочатку подивитись і подивуватися, а потім записатися сім'єю.

Уміння використовувати сучасні технології дало новий поштовх розвитку рекламної діяльності. Бібліотеки розміщують на своїх веб-сайтах різноманітну рекламу. Відео (анімаційні та документальні, серйозні та гумористичні) можна знайти на YouTube.com, YouTube.ua. Натискаємо: «Відео», в рядку пошуку вводимо «Бібліотечна реклама» і насолоджуємося. Заходьте, не пошкодуєте.

Хорошою рекламою можливостей бібліотеки може стати відеоматеріал про історії читацького успіху. Вони періодично розміщуються онлайн на сайті програми «Бібліоміст». Всім сподобалися історії про те, як бібліотекарі допомогли безробітній відкрити власну справу, незрячий журналіст навчився друкувати особисті (чисті) матеріали на комп'ютері за допомогою спеціальної програми, жителі села – збільшити врожайність помідорів, користуватися інтернет-магазином тощо.

2.1. Бібліотека як простір інновацій

В умовах інтенсивного переходу до інформаційного суспільства починає загострюватися суперечність між невпинно зростаючими обсягами знань, що створюються суспільством і підлягають поширенню в часі та просторі, з однієї сторони, і обмеженими можливостями системи документальних комунікацій “ери Гутенберга”, основа яких базується на друкованих носіях, а з другої. Розв’язання згаданої суперечності починає потребувати кардинальних активізацій робіт зі створення та впровадження в практичну діяльність бібліотек новітніх комп’ютерних технологій. Вони мають забезпечити перехід до корпоративних технологій обробки документальних потоків і формування в Україні єдиного науково-інформаційного простору, а також розробку інтелектуальних технологій аналітико-синтетичної переробки інформації та екстракції знань.

Провідним напрямком модернізації бібліотечної справи є її інформатизація: впровадження і розвиток в бібліотеках нових інформаційних технологій, формування і використання електронних ресурсів, впровадження мультимедійних технологій, розвиток мережевої взаємодії бібліотек, підключення до світової системи Інтернет. Це призводить до створення нових структурних підрозділів, змін функціональних обов’язків працівників, залучення спеціалістів з різних галузей знань. Тому перед бібліотекарями постає необхідність освоєння нових знань та вмінь, вивчення досвіду своїх колег.

З давніх часів бібліотеки були і сховищем документів, і основною базою навчання. Нині роль сучасної бібліотеки, насамперед бібліотеки для дітей, зростає в рази: необхідно передавати дітям набуті раніше знання та готувати їх до життя в суспільстві, де накопичення акумуляторів інформації відбувається дуже швидко. Успішно виконувати цю роль можна лише за умови активного використання та впровадження новітніх сучасних технологій.

Сьогодні комп’ютеризована бібліотека виконує особливу місію – забезпечує читачам швидкий доступ до інформаційних ресурсів і водночас є центром навчання інформаційної грамотності. Впровадження автоматизації в

наших бібліотеках набирає обертів, але бібліотекарі часто стикаються з проблемою: з чого почати, як рухатися далі?

Питання про необхідність впровадження автоматизації не виникає, а як це буде зроблено, якими силами і, перш за все, для чого? Головною особою в бібліотеці залишається бібліотекар, який є користувачем різноманітних технічних новинок, що надходять у її стіни. Це зовсім не відрізняє його від читача, оскільки бібліотекар використовує досягнення комп'ютеризації в технологічних цілях, а читач - в споживчих. У результаті бібліотекар стає не вирішальною ланкою у здійсненні комп'ютеризації, а жертвою прогресу, навіть у хорошому розумінні цього слова. Сучасний бібліотекар є посередником між читачем і книгою чи іншим носієм інформації.

Є ще дві категорії людей, які допомагають бібліотекам. Перший – це автоматизатори, це основа прогресу в бібліотеках, в особі яких ми повинні знайти союзників, ми повинні їх виправити, ми повинні їх запросити. На жаль, їм не завжди вистачає професійних знань у галузі традиційних бібліотечних технологій. Більшість із них вважає, що, встановивши один чи декілька комп'ютерів у відділі каталогізації, вони зможуть обійтися без друкарських машинок і традиційних друкованих карток. Друга категорія – адміністрація, яка не хоче відставати, ревниво стежить за досягненнями своїх колег, щоб не здатися ретроградом. Для неї важливо організувати вивчення чужого досвіду, ознайомлення з різними системами, які вже встановлені та працюють в інших бібліотеках.

Сучасні технології диктують певні зміни в завданнях та функціях бібліотек. Основне завдання для книгозбірень – сприяти формуванню надійного та комфортного інформаційного середовища для своїх користувачів. Надійність – це не лише гарантований доступ до інформаційних ресурсів, але й створення в інформаційному просторі умов для формування безпечного розвитку особистості, який може сприяти росту творчих здібностей та духовних якостей особистості. Сьогодні для присутності бібліотеки в інтерактивному середовищі самого лише бренду чи структури сайту недостатньо. Повсюдне поширення

Інтернету робить необхідним широкомасштабну присутність бібліотек у глобальній мережі за допомогою сайтів, блогів, соціальних співтовариств[12].

Інновації в бібліотечному обслуговуванні найчастіше стосуються створення нових інформаційнокомунікаційних послуг і сервісів. Читачі масово стають віртуальними користувачами і те, що зменшує кількість реальних відвідувачів бібліотек, може стати при нагоді у збільшенні «віртуальних».

Активність користувачів у соціальних мережах (СМ) постійно зростає. Сьогодні користувач прагне перебувати в курсі подій, які відбуваються, завдяки коротким повідомленням на персональній сторінці в соціальній мережі. Соціальна мережа виступає перспективним засобом для реклами бібліотечної діяльності. Якщо книгозбірня хоче бути сучасною та орієнтованою на користувача, вона повинна звернути увагу на соціальні медіа і роботу в них. Сьогодні соціальні мережі відіграють дуже важливу роль, адже послугами Інтернету користується майже кожен українець.

Основне призначення соціальної мережі – це інтерактивне спілкування бібліотекаря з читачами, колегами. Групи і сторінки дозволяють залучити користувачів до бібліотеки, достатньо швидко встановити неформальний контакт. Можна оперативно дізнатися думку користувачів з певного приводу, виявити їхні побажання та вподобання. Вірогідність того, що читач заїде в соціальну мережу, а потім до вас, побачивши новину, яка його зацікавить, є досить високою.

Інформація про бібліотеку університету в соціальній мережі є відчутною підтримкою основного бібліотечного сайту. Сторінки бібліотеки в соціальних мережах в основному перенаправляють трафік своїх користувачів на «материнський сайт», бо поряд із власною інформацією у стрічці новин розміщують інформацію, запозичену на офіційному сайті бібліотеки. Дублюється інформація про діяльність бібліотеки: виставки, дні інформації, запрошення на перегляди нової літератури. Створення в соціальній мережі співтовариств – це гарна нагода залучати користувацьку аудиторію на власний сайт. У такий спосіб формується величезна кількість активних користувачів.

Представлення бібліотеки в СМ дає змогу оперативно повідомити великій аудиторії про надходження нових видань, заплановані заходи та поширити цю інформацію далі. Іншими словами, це – майданчик для реклами бібліотек і послуг. Реклама книги в Інтернеті – необхідна складова бібліотечної діяльності. Чим частіше користувач буде бачити в Інтернеті інформацію про діяльність бібліотеки, чим цікавіша та актуальніша вона буде, тим більше ймовірності того, що він стане користувачем бібліотеки або хоча б підписувачем у блогах чи соціальних медіа. Обов'язкова умова – наповнення сайту бібліотеки, блогу чи сторінки в соціальних мережах захоплюючим контентом, який містить дослідницькі статті, посилання на інші ресурси, вікторини, конкурси, відео та фотоматеріали. Усе це є могутнім інструментом залучення користувачів до бібліотеки, підвищення її іміджу, просування читання[37].

Кожна бібліотека, яка планує організувати власне представництво в мережі Інтернет, перш за все має сформулювати мету та виокремити основні завдання, які будуть наближати її втілення. Найчастіше визначаються наступні завдання:

- ✓ формування лояльного ставлення до бібліотеки з боку певної спільноти (для бібліотеки ЗВО це дві великі спільноти – студентство і професорсько-викладацький склад) та пошук нових читачів;
- ✓ моніторинг потреб користувачів;
- ✓ інформування та просування послуг бібліотеки.

Незалежно від «майданчика», де буде популяризуватися книгозбірня, запорукою успіху є якісний контент. Загальний підхід: мінімальне використання тексту, максимальне – будь-якого візуального контенту і мультимедіа.

Чим частіше людина буде бачити в Інтернеті інформацію про діяльність бібліотек, чим цікавішою і актуальнішою вона буде, тим більша імовірність того, що вона стане користувачем бібліотеки або хоча б підписником у соціальних медіа. Неодмінна умова цього - наповнення сайту бібліотеки та сторінки в соціальних мережах відповідним контентом, що містить дослідницькі статті, посилання на інші ресурси, відео- і фотоматеріали. Все це є потужним інструментом залучення користувачів до бібліотеки та зростання її іміджу.

Завдання бібліотеки полягає в тому, щоб користувач не просто блукав Інтернетом, а як можна частіше відвідував саме бібліотечні представництва в мережі, черпав на цих сторінках корисну, цікаву, достовірну інформацію, включався в діалоги, залишаючи коментарі до постів, висловлюючи свої судження з різних питань.

Соціальні мережі для бібліотеки – це ще один канал для повідомлень про її діяльність і ресурси, важливі бібліотечні події, обмін корисною інформацією, проведення анкетування, розміщення презентацій або відеороликів про бібліотеку тощо.

Для впевненого функціонування «віртуального» представництва в Інтернеті бібліотекам потрібно:

- ✓ завжди пам'ятати про потреби своїх користувачів та читачів, досліджувати їхні інформаційні запити;
- ✓ створювати та пропонувати теми, цікаві читачам, долучати їх до участі в дискусіях;
- ✓ персоніфікувати спілкування, відповідати на запити користувачів від власного імені як бібліотекаря, а не від знеособленого закладу;
- ✓ подавати матеріали більш емоційно;
- ✓ заохочувати внесок користувачів у діяльність бібліотечних веб-проектів (коментарі, конструктивна критика, побажання);
- ✓ оперативно реагувати на негативні відгуки і підтримувати зворотній зв'язок;
- ✓ використовувати соціальні мережі комплексно, створюючи перехресні посилання на свої сторінки;
- ✓ враховувати особливості кожного сервісу при поданні матеріалів та інтереси своєї аудиторії;
- ✓ розглядати соціальні медіа бібліотеки як унікальні електронні видання, які читають як читачі і співробітники бібліотек, так і сторонні особи, яких цікавить ваш контент;
- ✓ напрацювати чітку політику щодо поведінки бібліотеки та її працівників у соціальних мережах та задокументувати її;

- ✓ позиціонувати себе як надійне та безпечне джерело інформації;
- ✓ забезпечувати постійне наповнення і розвиток створених сторінок;
- ✓ не очікувати миттєвого результату.

Гадаю, що у недалекому майбутньому соціальні мережі стануть невід'ємною частиною бібліотек та, врешті-решт, стануть основним способом зв'язку між представниками громади та інформацією, до якої ми надаємо доступ. Уже існує велика онлайн-громада бібліотекарів, які регулярно використовують соціальні мережі для спілкування одне з одним, отже, це гарний інструмент для подальшого розвитку професії. На мою думку, ми маємо більш активно підтримувати створення контенту спільно з нашими користувачами. Ми повинні не тільки надавати комп'ютери та програмне забезпечення читачам, але й навчати їх знаходити інформацію, спілкуватися та співпрацювати, а також використовувати ці ресурси у ефективний та безпечний спосіб.

Наразі кожна бібліотека - публічна, наукова чи закладу вищої освіти - здійснює діяльність у соціальних мережах без будь-яких регламентуючих документів. Як правило, відповідають перед колегами та користувачами соціальних мереж за надану інформацію керівники бібліотек, не дивлячись на те, що інформаційним наповненням сторінок займаються бібліотечні спеціалісти різних посад та кваліфікації. У більшості випадків робота проводиться методом спроб та помилок, рішення приймаються з натхнення або на основі досвіду інших бібліотек.

Сучасний медіапростір – це сфера, схильна до постійної трансформації, яка через посередництво засобів масових комунікацій, в тому числі й соціальних мереж, пов'язує людину з навколишнім світом, інформує, розважає, пропагує, впливає на оцінки, думки, поведінку людей. Тому сьогодні нагальною є розробка на вищому рівні документів, які б містили відповіді на численні запитання, серед яких: документи, що регламентують діяльність бібліотеки в соціальних медіа на різних рівнях; завдання, які повинна вирішувати бібліотека в соцмережах; яким повинен бути контент; рекомендації щодо рівня кваліфікації працівників, які ведуть бібліотечні сторінки на соціальних платформах; необхідно для здійснення такої роботи виділяти окрему ставку чи достатньо на будь-якого співробітника

покласти додаткові обов'язки; як здійснювати планування діяльності, які критерії оцінки ефективності роботи бібліотеки в соціальних мережах. А також питання врахування статистичних показників до основних показників діяльності бібліотеки.

2.2. Особливості соціокультурної діяльності бібліотеки

Соціокультурна діяльність бібліотек - це цілеспрямована і спеціально організована система дій і заходів, організованих книгозбірнею як соціальним інститутом, метою яких є сприяння вдосконаленню інтелектуального, матеріального, естетичного і духовного стану суспільства у підвищенні обізнаності різних соціальних груп громадян, конкретних користувачів наукових знань, емпіричних фактів, естетичних і морально-етичних цінностей, акумульованих у фондах документів бібліотеки в різних засобах масової інформації, організації різноманітних виставок, творчих зустрічей з письменниками, художниками, політиками. Соціокультурну діяльність бібліотек також можна вважати продуманим процесом залучення людини до різноманітних культурних надбань людства, складовою соціокультурної системи українського суспільства, одним із важливих елементів реалізації державної політики у сфері культури [10].

Вираз «соціокультурна діяльність бібліотек» набув поширення на рубежі ХХ-ХХІ ст., хоча зачатки соціально-культурної діяльності ми знаходимо навіть у старих бібліотеках (йдеться, зокрема, про просторово-архітектурне вирішення будівель, загальна організація бібліотечної справи, значення книгозбірень як сховищ знань у житті стародавнього суспільства). У Середньовіччі та в Новий час бібліотеки розглядалися, перш за все, як центри накопичення набутих людством знань і допомоги освіти, зберігання рукописів і друкованих видань. Тому їхня соціально-культурна активність була мінімальною. З ХХ ст. соціокультурна діяльність бібліотек вважається важливим чинником реалізації політики в галузі культури, засобом адаптації людей до навколишнього

середовища та спілкування, регулювання та поширення національної культури та загальнолюдського в різних його проявах. Метою соціокультурної діяльності бібліотек є організація раціонального і змістовного дозвілля читачів (користувачів), задоволення і розвиток їх культурних потреб, створення умов для розвитку і самоосвіти кожного, розкриття своїх здібностей, самовдосконалення та аматорської творчості в контексті вільного часу [11].

Наприкінці ХХ століття в бібліотечній термінології з'явилися терміни «медіатека», «інформаційна бібліотека», «відеотека», «віртуальна» бібліотека, «гібрид». По суті, це бібліотеки, які збирають матеріали в різних формах і роблять їх доступними для користувачів на вищому рівні обслуговування. Сучасна бібліотека – це автоматизований інформаційний центр, який обслуговує користувачів як локально, так і дистанційно та надає їм широкий спектр послуг. Іншими словами, це електронна бібліотека, здатна обслуговувати локальних або віддалених користувачів.

Фахівці у своїх публікаціях наголошують на актуальності функціонування бібліотеки як соціокультурного центру. Зокрема, у збірнику «Соціокультурна діяльність: публічні бібліотеки» подано історичний аналіз розвитку бібліотек як соціокультурних центрів, розглянуто технології проведення масової роботи в бібліотеках, надано практичні поради щодо проведення масових заходів, представлено кращі приклади передового досвіду українських бібліотекарів та зарубіжний досвід роботи бібліотек. Серед заходів, які організуються в бібліотеках, варто відзначити роботу сімейних клубів, тематичні вечори, видачу книг, бесіди, індивідуальні інформування, складання тематичних довідок, рекомендаційних списків літератури, зустрічі з цікавими людьми, перегляд фільмів, проведення «Свято Читання», акції «Живи, книго», бібліотечні форуми, бібліотечні плакати, бесіди, читання вголос, книжкові виставки, огляди літератури, бібліографії журналів, виставки малюнків, фотографій, робіт читачів, активні ігри, поетичні колажі, бенефіси для читачів, години цікавих повідомлень, вечори запитань і відповідей, інформаційні хвилини, презентації книг, матеріальні мультимедіа [12].

До теоретичних питань соціокультурної роботи бібліотек зверталися у своїх дослідженнях численні науковці різних галузей: Т. Г. Кисельова, А. С. Ковальчук, Т. Б. Маркова, О. Є. Матвійчук, Р. С. Мотульський, Г. К. Олзоєва, В. М. Рябков, М. С. Слободяник, В. К. Скнар, Н. В. Шарковська, А. С. Чачко та інші. Усі вони погоджуються з тим, що в епоху цифрового середовища бібліотекам необхідно пристосовуватися до нових реалій – впроваджувати інновації. Пошук ефективних методик та інструментів використання інновацій для оновлення й удосконалення соціокультурної діяльності бібліотек є предметом і головним завданням нової окремої галузі – бібліотечної інноватики. Ґрунтовними роботами у цій сфері вважаються праці О. В. Воскобойнікової-Гузєвої, В. В. Загуменної, І. О. Шевченко, Я. О. Хіміч, І. С. Пілко, О. В. Башун та ін. [13, с. 11].

Завдання гуманізації інформаційного простору та формування в суспільства ціннісних орієнтирів ставить перед бібліотеками й держава, покладаючи на бібліотечні установи також функцію реалізації політики у сфері культури.

У Законі України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» № 433-IV від 16.01.2003 р. також зазначено, що інноваційна діяльність має бути спрямована на підвищення рівня «освітньої загальнокультурної і соціально-психологічної підготовки особистості та суспільства в цілому до сприйняття і творчого втілення в життя ідеї розвитку економіки країни на інноваційних засадах» [14, с. 206].

Інноваційна політика інтегрує процеси модернізації та комп'ютеризації бібліотечної діяльності, створює умови та форми входження бібліотек в єдиний інформаційний простір, сприяє визначенню ролі та місця бібліотек в Україні як суб'єктів інформаційного ринку, складовою інформаційної інфраструктури суспільства, а також дозволяє сформулювати стратегічне уявлення про сутність процесів розвитку бібліотеки в суспільстві і інформації та її трансформацій під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів [15].

Хоча дослідники пропонують різні визначення соціокультурної діяльності бібліотек, пошук нових форм і методів такої діяльності наразі лишається актуальним і доцільним.

Проте тільки традиційних напрямів соціокультурної роботи бібліотек значно більше. Це:

- ✓ інформування про нові послуги та продукти, ознайомлення громадськості з діяльністю бібліотеки, залучення нових користувачів;
- ✓ репрезентація наявних фондів бібліотеки;
- ✓ просвітницька та науково-дослідна робота, спрямована на розвиток читацької культури та підвищення рівня надання послуг;
- ✓ надання індивідуальних консультацій, проведення лекцій;
- ✓ створення привабливого іміджу закладу;
- ✓ проведення виставок, презентацій, творчих зустрічей, конференцій тощо.

Звісно, зазвичай можливості та функції бібліотеки як культурного центру реалізують шляхом проведення масових заходів, спрямованих на задоволення культурних потреб і сприяння індивідуальній самореалізації кожного з користувачів шляхом організації дозвілля та створення умов для творчості [16]. Але бачимо, що тільки для зазначених напрямків роботи необхідно встановити зв'язок зі споживачами, визначити основні характеристики цільової аудиторії, її уподобання, попит на ті чи ті продукти й послуги та розробити відповідні засоби впливу. Тому поряд із використанням новітніх інформаційних технологій до інструментарію фахівців бібліотечної справи все тісніше входить поняття інновації. Інноваційна діяльність передбачає новаторство, впровадження нововведень, нових технологій, видів продукції, послуг, форм організації робочого процесу, обслуговування та управління. Науковці пропонують різні підходи та визначення інноваційної діяльності бібліотек, проте основні поняття цієї галузі усі дослідження можемо вважати практично усталеними. Так, «Бібліотечна енциклопедія» визначає інновацію як «проект, який відображає новий підхід до змісту та організації бібліотечного обслуговування, технологій чи управління бібліотекою» [17]. Метою впровадження інновацій є покращення обслуговування користувачів, створення комфортних умов для якісного

задоволення читацьких запитів, а також забезпечення розумного балансу між збереженням цінних бібліотечних традицій і необхідністю змін в організації роботи закладу відповідно до викликів часу.

Слід зазначити, що вибір форм і методів соціокультурної діяльності залежить від ряду факторів: сучасних тенденцій розвитку освіти, культури, мистецтва, мети і завдань бібліотеки, її умов і можливостей, вікових і психологічних особливостей дітей, читачів, гендерний підхід, досвід роботи бібліотекарів та ін. На сучасному етапі актуальним є врахування результатів соціологічних досліджень, які проводяться бібліотеками різних систем і відомств. Більшість опитаних респондентів висловлюють побажання щодо проведення конкретних масових заходів та поширення інформації про заходи, які відбуватимуться в бібліотеці. Рейтинг популярності масових форм роботи виглядає так: зустрічі з цікавими людьми, тематичні вечори, театралізовані вистави, бесіди, ігри, вікторини. Важливою формою бібліотечної роботи респонденти-користувачі вважають діяльність клубів за інтересами та об'єднань за інтересами, що сприяє розвитку творчого розвитку особистості. Серед тематичних напрямків клубів за інтересами варто відзначити науково-пізнавальний, літературний, краєзнавчий, екологічний, історичний, естетичний, правовий напрями. Користувачі бібліотек хочуть створити в бібліотеках ігрові кімнати, музеї книг та правові центри. Найбільш вдалим за формою є заходи, які відбуваються з використанням технічних засобів: теле-, відео-, аудіо-, комп'ютерної техніки.

У сучасній бібліотеці бібліотекарі активно освоюють технології спілкування, гри, створення та розвитку бібліотечної справи. Більшість інноваційних форм прийшли до бібліотеки з інших сфер культури: бенефіси для читачів, книжкові прем'єри — з театральної практики; дні сімейних канікул, конкурси, ігри – з клубу, під явним впливом телебачення – книжкові рейтинги, книжкові аукціони, літературні гуртки, КВК тощо. Години спілкування, години роздумів, конкурси, бесіди-діалоги, вечори-зустрічі, інтелектуальні ігри, прес-діалоги – ці та інші форми бібліотечних заходів допомагають бібліотекам налагодити ефективну комунікацію з різними категоріями користувачів, створити комфортне інформаційно-комунікаційно-дозвілське середовище в бібліотеці.

Крім того, у зв'язку з розширенням сфери діяльності бібліотек у мережевому середовищі зростає значення комп'ютерно-опосередкованої віртуальної комунікації - процесу багаторівневої взаємодії між віддаленим користувачем і бібліотекарем. Форми віртуального спілкування включають телеконференції та інші текстові повідомлення, чат, електронну пошту, відеоконференції, електронний зв'язок за допомогою каталогу користувачів, віддалене спілкування користувачів тощо.

Пріоритетними напрямками роботи бібліотеки є впровадження новітніх технологій, створення власних інформаційних продуктів і послуг, оскільки основним критерієм оцінки діяльності бібліотеки є рівень організації інформаційних ресурсів. Використання новітніх інформаційних технологій робить бібліотеки більш привабливими для користувачів «цифрового покоління» завдяки організації доступу до читання електронних книг і журналів.

Молодь здебільшого прагматично підходить до користування бібліотекою. Завдання бібліотекарів – показати їм альтернативні способи проведення вільного часу. Для них підходять активні форми та методи: зустрічі з цікавими людьми (письменниками, поетами, художниками, музикантами, кумирами молоді), диспути, дискусії, презентації, турніри, конкурси, ігри, квести, а також заходи із залученням електронних ресурсів та інформаційних технологій. — конкурси сайтів, слайд-шоу, відеоролики тощо. У такій роботі необхідно говорити з молодими людьми доступною для них мовою. Блоги, коментарі, теги, сторінки в соціальних мережах Facebook, YouTube, Twitter, Google+, Instagram – це технології, які допомагають привернути увагу до бібліотеки, яка має бути центром подій, важливих і цікавих користувачів, залучити їх до спільного спілкування. дії.

Соціокультурна діяльність бібліотеки є чинником, який сприяє соціалізації молоді, забезпечує змістовне та раціональне проведення дозвілля шляхом організації різноманітних культурно-масових заходів: конференцій, семінарів, рекламних акцій, організації клубної діяльності, здійснення виставкової та виставкової діяльності. і т.д.

Враховуючи багатофункціональність і поліфункціональність бібліотек, окреслюють такі основні напрями їх соціокультурної діяльності:

1. Розвиток культури читання молоді.
2. Патріотичне виховання.
3. Формування почуття прекрасного.
4. Формування здорового способу життя.
5. Організація вільного часу.
6. Підвищення правової грамотності.
7. Представництво та допомога в наявних фондах бібліотеки.
8. Створіть привабливий образ бібліотеки.

2.3 Проектна діяльність – запорука позитивного іміджу бібліотеки

У сучасних умовах проектна діяльність є важливою складовою інноваційного розвитку бібліотек. Кожен проект починається з визначення ідеї, спрямованої на реалізацію важливих завдань, які ставить перед собою бібліотека. З метою навчання та підвищення рівня інформаційної грамотності користувачів і працівників, популяризації та пропаганди електронних ресурсів бібліотеки, розробки нових інформаційних послуг для користувачів, систематичного вивчення динаміки інформаційних потреб користувачів, розширення та підвищення якості бібліотечно-технічних матеріалів, створення комфортних умов для задоволення інформаційних потреб користувачів, популяризації наукових здобутків науковців університету, культурної спадщини краю, підтримки позитивного іміджу бібліотеки ми реалізували декілька проектів.

Проектна діяльність бібліотеки на сьогодні стає одним з найбільш значущих напрямів її інноваційної діяльності, адже вона передбачає процеси соціального партнерства та залучення коштів (використання можливостей фандрейзингу) на реалізацію ідей з вирішення проблем в громаді. Грантові проекти дозволяють отримати додаткові ресурси як для розвитку бібліотек і відповідно її послуг з обслуговування своїх користувачів, так і для покращення

якості життя усієї громади шляхом об'єднання партнерських зусиль з іншими установами/організаціями/закладами/інституціями, органами державної влади та місцевого самоврядування, громадськості для вирішення соціально значимих завдань.

Проектна діяльність у ракурсі останнього десятиліття стала рушійною силою для розвитку чималої кількості бібліотек України, сприяла впровадженню у їхню діяльність нових інформаційних технологій, створенню центрів вільного доступу до офіційної інформації, запровадженню нових бібліотечних послуг з доступом до мережі Інтернет. Проектна діяльність змінює професійну свідомість бібліотечних працівників, спонукає їх до пошуку реальних можливостей щодо швидкого вирішення нагальних проблем, до освоєння нових знань, умінь та навичок з практичної вправності у сфері проектного менеджменту.

Бібліотечні проекти – це, насамперед, відповіді на ті проблеми, що виникають перед бібліотеками та користувачами під впливом чинників соціально-політичного, економічного, технологічного характеру. Перебіг реформ в Україні, зумовлених глобалізаційними процесами у європейському цивілізаційному просторі – а найперше нас цікавить здійснення реформи децентралізації влади та створення спроможних об'єднаних територіальних громад (ОТГ), все більше і більше актуалізує освоєння і ведення проектної діяльності бібліотеками.

Програма «Бібліоміст», яка була частиною ініціативи «Глобальні бібліотеки» Фондації Білла та Мелінди Гейтс щодо допомоги місцевим громадам в Україні модернізувати доступ до інформації в публічних бібліотеках, створила прекрасні умови для таких перетворень. Головним завданням програми була модернізація бібліотек: «модернізовані бібліотеки – це платформа для суспільно-економічного розвитку установи, ефект роботи від яких вражає помітними результатами. Бібліотеки допомагають у розвитку середнього та малого бізнесу, сільського господарства, медицини, надають доступ до електронних послуг, е-урядування, працевлаштування, освіти, залучають додаткові ресурси для розвитку громад» [18, 24].

Публічні бібліотеки необхідні для виховання інформованих громадян, оскільки надають безпечний і гостинний простір, різноманітну інформацію, технічні ресурси та підготовлених бібліотекарів, проводять курси і тренінги. У передмові видання «Бібліотечна кухня» акцентується на тому, що «бібліотеки вже не розглядаються як прості пункти видачі книг. Вони, без сумніву, є одним із найбільших надбань цивілізації. Без них неможливо уявити розвиток науки, освіти чи культури. Саме вони – інформаційна основа високорозвинутого демократичного суспільства» [19, 1].

Глобальні виклики сьогодення впливають на діяльність бібліотек, що позначається пошуком та освоєнням нових напрямів діяльності. Особливого значення в інформаційній діяльності бібліотек набуває проектна діяльність, тобто підготовка (планування), організація, мотивація та управління проектами. Проектна діяльність як інструмент модернізації моделі бібліотеки ВНЗ, важлива умова її інноваційного розвитку.

У багатьох публікаціях проектна діяльність характеризується як засіб реорганізації та модернізації бібліотечної роботи, як передумова інноваційного розвитку бібліотеки, пошук можливостей взаємодії з партнерами, владними структурами, громадськістю. Це праці Н. В. Жалько, С. Ю. Качанової, В. К. Ключова, В. С. Пашкової, В. К. Скнар, І. М. Суислової, І. О. Шевченко, Г. В. Шемаєвої та інших.

Активне застосування проекту менеджменту в бібліотечній діяльності почався в середині 90-х р. ХХ ст. українськими бібліотеками різних систем і відомств втілено та реалізується значна кількість різноманітних проектів.

У бібліотечній практиці реалізуються проекти різні за масштабами, змістом, спрямуванням, терміном реалізації.

Мета проектної діяльності бібліотеки полягає у формуванні та підвищенні рівня інформаційної культури користувачів та співробітників; популяризації та рекламі електронних ресурсів бібліотеки; розробці нових інформаційних послуг для користувачів; систематичному вивченні динаміки їх інформаційних потреб; розширенні та підвищенні якості матеріально-технічної бази бібліотеки та створенні комфортних умов для задоволення інформаційних потреб читачів.

Позитивною рисою інновацій у роботі бібліотеки є те, що вони не тільки сприяють популяризації фондів бібліотек, задоволенню читацьких інтересів, але й розкривають перед студентами університету творчі можливості та здібності бібліотекарів, їхні естетичні смаки, читацькі вподобання, індивідуальність.

Сьогодні активно реалізується ідея проектної освіти. Проектне навчання та використання проектних технологій у бібліотечній роботі створює унікальні передумови для розвитку ключових компетенцій бібліотечних фахівців в осягненні нового, стимулюючи природну допитливість і творчий потенціал молодого покоління. Немає сумнівів, що в століття цифрових, інформаційно-комунікаційних технологій бібліотека повинна рухатися за читачем, реагуючи на зміни попиту на її послуги.

Проектна діяльність міцно пов'язана з проблемою творчості і є творчою за своєю суттю. Суспільству потрібен не виконавець, а творець. Бібліотекарі у процесі своєї роботи мають обрати той різновид творчого проекту, який допоможе максимально вирішити обрану проблему. Проект започатковується для того, щоб допомогти вирішенню суспільних потреб.

Участь у різних професійних і грантових конкурсах дуже важлива для бібліотек. Адже, у першу чергу, це активізація програмно-проектної роботи дозволяє сконцентрувати увагу на найбільш насущних проблемах, виділяти й розвивати головні напрями діяльності. Крім того, це можливість одержання додаткових фінансових коштів, розширення творчої активності, підвищення професійного рівня. Написання проектів – це і робота на імідж, і позиціонування бібліотеки.

Становлення позитивного іміджу сучасної бібліотеки має реалізовуватися комплексно. У вище зазначених закладах це – професійний підхід до організації бібліотечно-інформаційного обслуговування, запровадження нових видів інформаційних послуг та їх реклама, розширення бібліотечного простору віртуальною складовою, оформлення приміщень бібліотек та створення комфортних умов для навчання, розвитку, дозвілля і спілкування користувачів. Важливою складовою є також представлення бібліотек в інтернет-просторі через

блоги «Бібліошопінг» та «Поліанна», віртуальні групи, налагодження зв'язків з громадськістю й бібліотеками інших систем.

Зростання престижу бібліотеки закладу загальної середньої освіти та її іміджу – процес безперервний. Він здатний не лише підвищити її конкурентоспроможність, а й показати учням та їх батькам престиж бібліотечної професії, розширити чи встановити партнерські зв'язки [20].

3.1. Перспективи розвитку сучасних бібліотек в умовах інформатизації суспільства

Сучасні бібліотеки сьогодні вже неможна уявити без використання новітніх інформаційних технологій, що створюють стратегію розвитку, яка повинна охоплювати всі основні технологічні процеси – він формується для ефективного бібліотечно-інформаційних ресурсів. Інтелектуальні інформаційні технології - це те, на чому базуються всі прогресивні процеси у світі. На сьогодні інтелектуальні інформаційні технології починають визначати усі можливі процеси життєдіяльності.

На сьогодні бібліотека є тим самим середовищем що формують інтелектуальних та інформаційних ресурсів, що покликані накопичувати суспільні знання, пропонувати суспільству та синтезувати на всіх носіях інформації що є інтелектуально інформаційним продуктом. Нині інтелектуальний інформаційний продукт посідає найперше місце у світі і визначає формування: суспільства знань, економіку знань, інтелектуального ресурсу, всі найголовніші процеси в світі, науці, культурі, управлінні, виробництві.

Сьогодні можна впевнено казати, що в більшості розвинених країн сформоване нове суспільство - суспільство, засноване на знаннях. Його характерними рисами є:

- ✓ Перехід від індустріального до інформаційного типу економіки.
- ✓ Глобалізація й зростання конкуренції на всіх рівнях.
- ✓ Технологічна революція, заснована на знаннях.

✓ Ринок праці й безперервна освіта.

Різке прискорення розвитку використання інформаційних і комунікаційних технологій стало початком всесвітнього процесу переходу від індустріального до інформаційного суспільства, а інформаційне суспільство є функціональною дієвою часткою суспільства знань.

Основний елемент, який є потенціалом системи бібліотечно-інформаційного кадру. Розвиток бібліотечної справи, якість організації бібліотечної діяльності випадково залежить саме від кадрового забезпечення. Від кадрового потенціалу залежить діяльність бібліотечних установ, виконання функціональних цілей та завдань відповідно до виду та профілю діяльності. Управлінська діяльність, планування, контроль та звітність регулюють процеси, які відображаються в межах однієї бібліотеки або мережі бібліотечно-технічних установ. Від програмного забезпечення, комп'ютерне та матеріально-технічної база, за допомогою яких було створено електронні ресурси та продукти які надають дистанційні послуги. Складовою традиційного бібліотечно-інформаційного потенціалу є електронні складові, яким належать головні ролі що повинні задовільняти інформаційні потреби фізичних користувачів, які є незалежні від відстані та часу.

Формування інформаційного простору та задоволення більшості інформаційних потреб різних користувачів базується на використанні великої кількості наявних ресурсів бібліотек, архівів, музеїв, ресурсів мережі Інтернет, а також створенні нових ресурсів, продуктів та послуг за принципом «інформація на базі інформації», створенні спільного інформаційного ресурсу визначеної території шляхом об'єднання та використання наявних електронних ресурсів бібліотек, архівів, музеїв, матеріалів ЗМІ. Такий ресурс може стати не тільки сучасною, спеціально створеною інформаційно-комунікаційною системою, а також і вагомою складовою «розумного середовища міста» [21; 9].

Сьогодні бібліотечні установи є важливими елементами системи соціальної комунікації і їх діяльність потрібно організовувати з урахуванням основних характеристик загальної міської системи соціальних комунікацій, впливу факторів зовнішнього середовища та інформаційних потреб.

Інформаційне суспільство – це суспільство в якому більшість працюючих зайняте виробництвом, зберіганням, переробкою й реалізацією інформації, особливо вищої її форми:

- ✓ знань та всі суспільні відносини здійснюються на засадах широкого використання інформаційних технологій, завдяки чому кожний має можливість:
- ✓ створювати, розповсюджувати та використовувати інформацію та знання,
- ✓ надавати та отримувати послуги.

Інформаційне суспільство супроводжується зростаючим потоком інформації, переведенням основного масиву інформації на електронні носії, підвищенням вимог до повноти, оперативності, достовірності інформації, яка надається користувачам, забезпеченням можливості доступу до неї з будь-якого місця в будь-який час.

Для бібліотек інноваційна тематика є стратегічною вже тому, що бібліотеки причетні до вирішення основних ознак інноваційної економіки. Оскільки як соціальний інститут (установа) вони підтримують і беруть участь у реалізації державних реформ і впливають на процеси модернізації і демократизації суспільства через сприяння процесам розвитку науки, освіти, культури і економіки. В законодавчо закріпленому функціонуванні бібліотек реалізуються наступні завдання:

- ✓ безперешкодне і доступне всім категоріям населення надання інформації;
- ✓ сприяння росту інтелектуальної складової в процесах світового виробництва, надаючи всім знання і досвід, накопичений, зафіксований, що зберігається в бібліотечних фондах;
- ✓ участь у розвитку передових технологій, впровадженні нововведень;
- ✓ створення нових форм послуг, спрямованих на підвищення комфорту обслуговування користувачів;
- ✓ гарантія збереження, аутентичність, легітимність надання результатів інтелектуальної і творчої діяльності як пріоритет своєї діяльності;
- ✓ сприяння соціальному зростанню, самоосвіті і додатковій підготовці громадян;

- ✓ бути демократичними центрами міжкультурної взаємодії;
- ✓ інтеграція і реалізація досвіду збереження світової, цивілізаційної, національної і локальної культурної спадщини.

І в цьому полягає магістральний напрямок розвитку сучасних бібліотек як базових установ інноваційної культури.

На основі вивчення інноваційної ситуації і оцінки стану справ виробляється інноваційна стратегія що дозволяє досягнути мети розвитку організації. До базових інноваційних стратегій відносяться наступні:

- ✓ стратегія інтенсивного розвитку, тобто оновлення технологій, що дозволяє бібліотекам зробити «прорив» на якісно новий рівень обслуговування. Вона вимагає великих затрат на придбання обладнання, програмних продуктів, перекваліфікації персоналу, а відповідно і великих інвестицій в інноваційний процес;
- ✓ стратегія інтеграційного розвитку направлена на об'єднання ресурсів, кооперацію і координацію учасників інформаційного ринку, що також вимагає зміни технологій і великих затрат;
- ✓ стратегія диверсифікаційного розвитку пов'язана з пошуком нових можливостей, використанням додаткових нетрадиційних напрямів і видів діяльності, соціально значимих і затребуваних цільовими категоріями користувачів бібліотеки. Ця стратегія передбачає включення в асортимент бібліотеки послуг установ суміжних сфер діяльності: освіти, дозвілля, музейної справи, туризму. Її застосування розглядається як ініціативна і додаткова діяльність, спрямована на вирішення соціальних і матеріальних проблем;
- ✓ стратегія згортання або скорочення діяльності передбачає відмову бібліотеки від певних напрямів діяльності, що втратили свою значимість і актуальність.

Сучасна бібліотека створює можливості для членів суспільства задовольняти свої інформаційні потреби.

Надаючи своїм користувачам інформацію, необхідну для різних видів діяльності, бібліотека тим самим сприяє розвитку промислового виробництва, отримання освіти, зростанню матеріального добробуту суспільства.

Бібліотека дозволяє суспільству зберегти необхідний запас міцності під час техногенних аварій і соціальних потрясінь, щоб через певний час відновити виробництво, соціальні відносини й вийти на новий рівень суспільного розвитку. Таким чином, бібліотека забезпечує стійкість суспільного життя.

Саме сучасна бібліотека стає повноправним суб'єктом інформаційного простору. Вона збирає, зберігає, проводить бібліографічну й аналітико-синтетичну обробку документального потоку, навігацію й оцінку інформаційного ресурсу. Здійснюючи систематизацію й каталогізацію документів, довідково-бібліографічне обслуговування, бібліотека створює основу для багатьох сучасних інформаційних процесів.

Сучасні процеси інформатизації українських бібліотек знаходяться у постійній залежності від новітніх інформаційних технологій, до яких вони весь час вимушені пристосовуватися у ході їхнього просування у суспільстві. Динамізм перетворень у бібліотечно-інформаційній сфері країни, необхідність адаптації до впливів швидко змінюваного зовнішнього середовища, загострення конкуренції на ринку інформаційних послуг «зумовлюють відмову від стратегічного в минулому напрямку – володіння документними ресурсами до цілеспрямованої діяльності, орієнтованої на гарантування доступності інформації, забезпечення користувачів інтегрованим та синтезованим інформаційним ресурсом, стимулювання до використання інформації та знань усіх підсистемах суспільства» [22, 59].

У січні 2020 р. ВГО УБА було впроваджено онлайн-сервіс «Бібліотека для тебе – Library for you» (<https://lib4you.org.ua/proproekt/>) – путівник бібліотеками України для орієнтування щодо місцезнаходження будь-якої книгозбірні країни та представлення інформації про послуги, які вона надає. Наразі ресурс вміщує найбільшу базу бібліотек України – понад 16 тис. публічних та бібліотек закладів вищої освіти, а також мережу книгозбірень гірничо-металургійного комплексу України. За допомогою спеціальних фільтрів платформа дозволяє обрати

бібліотеку відповідно до потреб і запитів читача / користувача, зокрема: за конкретним населеним пунктом; за типом і видом бібліотеки (дитяча, технічна, спеціалізована, університетська тощо); за площею та кількістю місць для організації масового заходу; можливість обрати бібліотеку у певному населеному пункті з WI-FI-зоною та комп'ютерами. Засновники сервісу одним із можливих етапів розвитку ресурсу вбачають створення єдиного вікна для онлайн-пошуку книг по бібліотеках України. Як зазначають самі творці, ця ідея вимагає ще більшої команди й залучення фінансових ресурсів, адже далеко не всі українські книгозбірні мають електронні каталоги, а ті що вже створені, реалізовані на різних технологічних системах [23].

Завдяки проектній діяльності КУТОР «Тернопільська обласна бібліотека для юнацтва» розвивається її комп'ютерний парк, поповнюється фонд новими інформаційними ресурсами, реалізуються перспективні напрямки розвитку бібліотечного обслуговування та підвищується престиж самої бібліотеки.

Формування електронних ресурсів бібліотеки здійснюється засобами:

- мануальними (набір текстової інформації, створення цифрових креслень тощо);
- автоматизовані (методи сканування тексту, зображень, наповнення електронної бази даних готовими до використання електронними документами);
- автоматичні (використання та накопичення інформації, система імпорту електронних документів тощо).

Впровадження комп'ютерних і телекомунікаційних технологій у роботу бібліотек – це вже не мода, а нагальна необхідність підвищення продуктивності та якості бібліотечно-інформаційних послуг на основі створення, використання та інтеграції електронних ресурсів, а також автоматизації бібліотечні процеси.

Використання в роботі нових інформаційних технологій значно підвищило рівень комфорту та якості обслуговування користувачів, змінило склад інформаційних ресурсів, оформлення наочного матеріалу бібліотеки та форму проведення масових заходів.

Бібліотека реалізує низку тематичних проектів, спрямованих на формування правової культури особистості, навчання користуванню

комп'ютером та Інтернетом, організацію іншомовного середовища, естетичне виховання молоді та змістовну організацію дозвілля. Найбільш актуальними є:

1. Пункт доступу громадян до офіційної інформації в Тернопільській обласній бібліотеці для молоді;

2. Навчальний центр навчання роботі з комп'ютером та Інтернетом, набуття навичок безпечного перегляду веб-сторінок, ефективного використання веб-сервісів;

3. Інтернет-центр для слабоворих та незрячих;

4. Спільний проект бібліотечно-інформаційного центру німецького Goethe-Institut «Бібліотеки – партнери Goethe-Institut «Мова. Культура. Німеччина» м. Тернопіль»;

5. Інформаційний центр «Вікно в Америку для майбутніх лідерів».

Для молоді ці заходи стають ефективними в набутті соціального досвіду в освіті, науці та культурі. Для молоді важливо бачити перспективи розвитку, вміти застосовувати зручну інформацію, яка допомагає швидко зорієнтуватися в певному питанні, визначити і зрозуміти ступінь його важливості, що в кінцевому результаті сприяє прийняттю виважених управлінських рішень, а також знайти соціальну орієнтацію, яка б могла забезпечити їм гідне життя та гарантувати умови, необхідні для розвитку та реалізації здібностей. Допомогати їм у цьому мають бібліотеки, які сьогодні стають справжніми й ефективними центрами розвитку особистості.

Отже, подальша цифрова трансформація бібліотек у період глобалізаційних перетворень вимагає посиленої уваги щодо вдосконалення політики втілення конкретних кроків на цьому шляху. У загальному контексті в Україні досі бракує офіційно затверджених стратегічних документів, які б чіткіше визначали вектори політики та наміри органів влади щодо подальшої перспективи розвитку бібліотек, формування єдиного координаційного центру їхньої діяльності, стабільної фінансової підтримки розвитку інноваційних ініціатив. «Актуальні тенденції залучення аудиторій до бібліотек змінюються разом із технологіями (Zoom, інструменти Google, соціальні мережі, месенджери), медіа-форматів (подкасти) тощо» [24, 62]. Сьогодні серед

найпроблемніших питань щодо розвитку держави у сфері цифрових навичок та компетентностей, цифровізації освіти та навчання онлайн експерти Європейського Союзу відмічають відсутність комплексної стратегії розвитку цифрових компетентностей в країні, повільні темпи охоплення цільових аудиторій існуючими програмами цифрової освіти, недостатньою кількістю програм з розвитку цифрових навичок у людей літнього віку [25]. Доступність інформації надзвичайно важлива для розвитку громад і громадянського суспільства загалом. Всі кроки, які здійснює сьогодні держава разом із відповідальним бізнесом роблять інформацію доступною для жителів сільської місцевості, а бібліотеки – новими сучасними інформаційними хабами, центрами активізації життя в громаді, сучасними осередками для навчання і спілкування. Освоєння цифрових навичок упродовж життя – це потреба сучасної людини, а бібліотеки стають саме тими місцями, де це можливо зробити безкоштовно кожному члену громади. Адже прагнення українців мати міцну державу вимагає активнішої участі у її розбудові на всіх рівнях і основна мета цифрової трансформації України – зробити життя людей зручнішим і комфортнішим.

Висновки

Бібліотечні системи України давно вже починають потребувати оновлення та модернізації. Це вже об'єктивна реальність, що потребує певного наукового прогресу що стає неподільним складником суспільства. Потенціал бібліотеки встановлюється певними інноваціями та реорганізацією, що посилює вагомий вплив сучасних тенденцій глобальних цифрових діяльностей на загальний

порядок який не сприймається як виклик для роботи книгозбірень їхніх фахівців, але на жаль що досі бібліотечна система мають сильний консервативно традиційний вплив.

Бібліотечний потенціал починає нарощуватися завдяки широкому використанню великим можливостям мережевих технологій і сервісів, комп'ютеризації процесів обслуговування, популяризації книг і читання, бібліотечного фаху загалом, залученню нових користувачів, підвищенню професійного рівня бібліотекарів та оновленню матеріально-технічної бази. Інтелектуальний складник бібліотечної справи формується як із зовнішнього середовища, так і завдяки високому рівню обізнаності бібліотекарів з інноваційними технологіями та формами обслуговування.

Коли почався розвиток інформаційних технологій та глобальної мережі інтернет в другій половині XX столітті почав спричиняти великі перебудови та інновації у суспільстві. Розпочинається автоматизація людської діяльності в усіх її процесах. Цей процес вже починає охоплювати бібліотеки та усю їхню діяльність. На сьогоднішній час бібліотеки починають перетворюватися на центр різноманітної інформації. Особливу увагу то роль почала відігравати глобальна мережа Інтернет у роботі бібліотеки, оскільки саме вона дає можливість за межами бібліотеки поширювати свою діяльність та інформацію, починати створювати електронні каталоги та картотети, а також можливість це все виставляти це все в мережу Інтернет, проводити віртуальні виставки.

Саме тому, бібліотеки починають все більше вдосконалюватися та розвиватися. Що сприяє інноваційним підходам що дає можливість все більше розвиватися, як бібліотечним працівникам так і самим бібліотекам. Сьогодні бібліотеки широкі впливають на університетська бібліотеки, які дають можливість студентам ще з більшою цікавістю для походу до бібліотеки не тільки для навчання а і за для цікавому саморозвитку, бо сьогодні бібліотеки розвиваються та вдосконалюються, що все більше цікавить відвідувачів свої оновленими базами, все комп'ютеризовано, та багато що є для легшого та цікавішого сприйняття бібліотеки.

Бібліотеки, не зважаючи рiст посiндустрiальних тенденцiй, залишається збирання та зберiгання комплексом суспiльно значущої iнформацiї, що вiдображає надбання духовної та iнтелектуальної значущої спiльнотi та широкого доступу до них, що створюють умов нацiональних спiльнот для перетину iнформацiйного простору та функцiонуванню глобального iнформацiйного простору людської спiльноти та iнформацiйної бази розвитку. Прийняття стратегiї для розвитку бiблiотечної справи, основою якої є загальний доступ до iнформацiї. Водночас для розв'язання iснуючих проблем необхідно додатковi зусилля з боку держави за для пiдтримки бiблiотек як великого чинника соцiокультурної адаптацiї населення й подолання iнформацiйної та культурної нерiвнотi, забезпечення єдностi регiонiв України, розвитку демократiї та громадянського суспiльства.

Цифрова трансформацiя бiблiотек в подальшому перетворюється у перiод глобалiзацiї що вимагають посиленої уваги за для вдосконалення втiлення конкретних крокiв для цього. Сучаснi процеси iнформатизацiї все далi бiльше стають бiльш залежними вiд новiтнiх iнформацiйних технологiй, для яких вони повиннi пристосовуватися у ходi iхнього просування у суспiльствi. Тому бiблiотеки сьогоднi – це вже новi сучаснi iнформацiйнi центри, якi сприяють активiзацiї життя в громадi, що є актуальними осередками для спiлкування та навчання. Оскiльки, у бiблiотеках громадяни потребують реалiзувати свою потребу в цифровiй освiтi, отримання доступу до iнформацiйного ресурсу. Освоєння саме цифрових навичок упродовж життя – це є потребою сучасної людини, а бiблiотеки є саме таким мiсцем де це може зроби вiльно кожен вiдвiдувач бiблiотеки.

На сьогоднi бiблiотеки є основним центром знань. Книгозбiрнi бiблiотеки стають тим самим простором, який допомагає сприяти соцiалiзацiї молодi, цiкавi зустрiчi та новi знайомства. Але на жаль, можна виокремити i ряд проблем якi iснують в галузi бiблiотеки, це недостатнє фiнансування бiблiотек в Україні, застарiлi iнформацiйнi бази та книгозбiрнi.

Ще багато чого необхідно усвiдомити як в галузi теорiї, так i на практицi. Плани на подальшу iнновацiйну дiяльнiсть бiблiотеки пов'язанi також з

організацією відділу автоматизації, забезпеченням впровадження автоматизованого обслуговування читачів, упровадження проектів зі створення інформаційного середовища та формування інформаційної культури, впровадженням нових форм роботи в діяльність бібліотеки і відродженням існуючих новими інноваційними методами, проведенням аналізу результативності інноваційної діяльності за окремими напрямками роботи бібліотеки.

Хочеться все ж виокремити перспективи розвитку бібліотеки, уміння все поєднувати традиційні послуги з інноваційними, впровадження нових інформаційних та цифрових інновацій що впливають на саму роботу та перспективу самих бібліотек, впровадження та вдосконалення форм роботи бібліотекарів на практиці, орієнтація на потреби користувачі та розширений спектр бібліотечних послуг.

Список використаних джерел та літератури

1. <https://dovidka.biz.ua/istoriia-vynyknennia-bibliotek>
2. <https://uplan.org.ua/analytics/suchasna-biblioteka-resurs-dlia-rozvytku-hromady/>

3. Чуянова Н. Взаємодія бібліотеки та громадського сектору – чинники формування суспільно-активного молодого громадянина [Електронний ресурс] / Н. Чуянова. – Режим доступу: <http://refs.in.ua/oblasna-biblioteka-dlya-yunactva-im-o-m-bojchenka-v3.html?page=7>.

4. Жабін А. Соціальні мережеві сервіси в бібліотеках/А. Жабін// Бібл. Вісник — 2017. - С. 13-19.

5. Воскобойнікова-Гузєва О. Соціокомунікаційна діяльність бібліотек України в новітніх умовах/ О. Воскобойнікова-Гузєва// Бібліотечний вісник. - 2016. №1. - С. 12-17.

6. Блажкевич А. Реформування українських бібліотек: урядова стратегія розвитку. Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського: зб. наук. пр. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. Київ, 2017. Вип. 48. С. 257-262.

7. Бібліотеки і цифрова грамотність (03.11.2020). Українська бібліотечна асоціація. URL: <https://ula.org.ua/news/4667-biblioteku-i-tsyfrova-hramotnist>. (дата звернення: 22.11.2021)

8. Клименко О. З., Сокур О. Л. Бібліотечні проєкти національного наукового бібліотечноінформаційного комплексу. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського / редкол.: Н. Кунанець (голов. ред.), В. Горovий, В. Струнгар [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. Київ, 2021. Вип. 61. С. 272–287.

9. Повідомлення про оприлюднення проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Національну програму інформатизації»». Міністерство та Комітет цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/regulations/povidomlennya-pro-oprilyudnennyaproektuzakonu-ukrayini-pro-vnesennya-zmin-do-zakonu-ukrayini-pro-nacionalnu-programuinformatizaciyi>.(дата звернення: 17.11.2021)

10. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/Z980074?an=172>.(дата звернення: 16.11.2021)

11. Статистична аналітика – 2018–2019. Бібліотечному фахівцю. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <http://profy.nlu.org.ua/articles.php?lng=uk&pg=9515> (дата звернення: 22.11.2021)

12. Цифрові трансформації в Україні: чи відповідають вітчизняні інституційні умови зовнішнім викликам та європейському порядку денному? http://eap-csf.org.ua/wpcontent/uploads/2021/04/Research_DT_PF_WG2_ua-1.pdf (дата звернення: 22.11.2021)

13. Колоскова, Г.В. (2019). Електронні колекції документів як складник бібліотечно-інформаційного потенціалу. Вісник Книжкової палати, 1.30–35.

14. Турчин Л., Монастирський Г. Social Media Marketing як інструмент просування підприємств-надавачів транспортних послуг. Економічний аналіз. 2018. № 1. Т. 28. С. 258-264.

15. Хитик В. І. Соціальні медіа як інструмент бібліотечного інтернетмаркетингу. Соціальні медіа для бібліотек: середовище, ресурс, сервіс: матеріали круглого столу, Харків, 31 жовтня 2017 року / редкол.: І.В. Киричок, Т.Б. Павленко, Н.Д. Гаєва.

16. Долбенко Т. О., Горбань Ю. І. Документні ресурси бібліотек : навч. посіб. М-во освіти і науки України, М-во культури України, Київський нац. ун-т культури і мистецтв. Київ : Ліра-К, 2017. С. 348.

17. Луцишина Т. Електронний каталог як основний інформаційний ресурс бібліотек ВНЗ Західного регіону України у сучасному веб-просторі. Вісн. Книжк. палати. 2014. № 4. С. 19–22.

18. Жукова, В.П. (2012). Інформаційний менеджмент у бібліотеці в період глобалізації суспільства. Вісник Харківської Державної академії культури, 36.122– С.129.

19. Кобелєв, О.М. (2012). Інформаційна аналітика в структурі бібліотечної діяльності в Україні. Х.: ХДАК, 2012.

20. Бакуменко, Л. (2021) Місце наукової бібліотеки в сучасній моделі інформаційно-освітнього середовища університету бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі. IV Науково-практична конференція, Харків, НБ ХНМУ. 26–27 жовт. 2021р. URL:

http://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/30069/1/%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_2021.pdf(Дата звернення: 24.01.2022).

21. Сербін, О.О.(2020)Програма розвитку наукової бібліотеки ім.М.Максимовича Київ.нац.ун-ту ім.ТарасаШевченка на 2020–2025 роки. Київ.

22.Чотири простори бібліотеки: модель діяльності: практ.посібник(2020).Українська бібліотечна асоціація.Київ: ВГО, 2020. ISBN 978-617-95010-2-9.

23. Воскобойнікова-Гузєва О.В. Сучасна бібліотека у швидкозмінюваному світі: моделі розвитку та партнерства.
<http://conference.nbuu.gov.ua/report/view/id/663>

24. Тарасенко Н. Бібліотечна складова у розвитку інформаційного суспільства / Н. Тарасенко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського: зб. наук. пр. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – Київ, 2016. – Вип. 43. – С. 115–130.

25. Бібліотечний простір – виставкова робота [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://profy.nplu.org/articles.php?lng=uk&pg=615> (дата звернення: 23.11.2020).

26. Виставкова діяльність бібліотек. Методика підготовки та організації книжкових виставок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.calameo.com/.../003195114874200ef8af (дата звернення: 18.02.2020).

27. Горовий В. Бібліотека в інформаційному суспільстві [Електронний ресурс] / В. Горовий. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3025:biblioteka-v-informatsijnomu-suspilstvi&catid=81&Itemid=415 (дата звернення: 13.01.2021)

28. Громницька Н. Сучасні методи та форми бібліотечного обслуговування користувачів [Електронний ресурс] / Н. Громницька. – Режим доступу: <http://library.zu.edu.ua/doc/hromnytska.pdf> (дата звернення: 19.01.2020).

29. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства / О.С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін. – Київ: НБУВ, 2011. – С. 235.

30. Ілляшенко С. М. Сучасні тенденції застосування інтернет-технологій у маркетингу / С.М. Іллященко // Маркетинг і менеджмент інновацій (Київ). – № 2011. – № 4. – С. 64–74.

31. Киричек Г. Г. Електронна бібліотека як об'єкт освітніх технологій / Г. Г. Киричек // Радіоелектроніка. Інформатика. Управління. – 2017. – № 2. – С. 122–127.

32. Колесникова Т. О. Інтеграція бібліотек ВНЗ України: сучасний стан та перспективи розвитку (за результатами соціологічного дослідження) / Т. О. Колесникова // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Вип. 28. – Київ, 2010. – С. 209–217.

33. Кузьмінська О. Г. Інституційний репозитарій як складова електронної бібліотеки сучасного ВНЗ [Електронний ресурс] / О. Г. Кузьмінська. – Режим доступу: <http://www.ukrdeti.com/firstforum/m19.html> (дата звернення: 24.11.2020).

34. Медведєва В. Мультимедійні інформаційні технології в інформаційнобібліотечному середовищі [Електронний ресурс] / В. Медведєва // Вісник Книжкової палати. – 2019. – № 2. – С. 29–31. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2019_2_9 (дата звернення: 10.01.2021).

35. Лис Н.В. Віртуальні книжкові виставки – важлива складова діяльності бібліотеки: досвід НТБ НУ «Львівська політехніка» [Електронний ресурс] / Н.В. Лис. – Режим доступу: ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/1548/4/44-437-447.pdf (дата звернення: 25.12.2020).

36. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: веб-сайт. електронний каталог журналів та продовжуваних видань [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 17.12.2020).

37. Оніпко Т.В. Інновації в діяльності бібліотечних установ / Т.В. Оніпко, Л.М. Колечкіна // Збірник наукових статей магістрів. Навчально-науковий інститут бізнесу та сучасних технологій. – Полтава: ПУЕТ, 2020. – С. 184–189.

38. Оніпко Т.В. Сучасні бібліотечні технології / Т.В. Оніпко, Т.В. Козоріз // Сучасний рух науки: тези доп. XI міжнародної науково-практичної інтернетконференції, 8–9 жовтня 2020 р. – Дніпро, 2020. – Т. 2. – С. 123–126.

39. Пасмор Н.П. Електронні бібліотеки як елемент інформаційного суспільства: консенсусні рішення [Електронний ресурс] / Н.П. Пасмор. – Режим доступу: <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5526/1/Pasmor.pdf> дата звернення: 20.01.2021).

40. Пашкова В. Використання сучасних технологій у публічних бібліотеках України: (за матеріалами дослідж.) / В. Пашкова, І. Шевченко, Я. Хіміч // Бібліотечний форум України. – 2019. – № 1. – С. 7–13.

41. Пелецишин А. М. Особливості інформаційних технологій в бібліотечній справі [Електронний ресурс] / А. М. Пелецишин, В. В. Добровольська, О. Р. Трач // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2018. – № 4. – С. 14–21. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2018_4_4 (дата звернення: 11.01.2021).

42. Поняття інформаційних технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/14711221/informatika/informatsiyni_tehnologiyi_vlastivosti_vimogi_tsili (дата звернення: 22.10.2020).

43. Саух В.М. Електронні бібліотеки в розподіленому освітньому середовищі / В.М. Саух, С.В. Сорока // Вісник ЧДТУ. – 2017. – № 3–4. – С. 227–232.

44. Світова цифрова бібліотека: веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wdl.org/en/> (дата звернення: 14.01.2021).

45. Симоненко Т. Інформаційне забезпечення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні / Т. Симоненко // Бібліотечний вісник. – 2013. – № 5. – С. 22–27.

46. Спирін О. М. Проектування системи електронних бібліотек наукових і навчальних закладів АПН України [Електронний ресурс] / О. М. Спирін // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2009. – № 6 (14). – Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/213/199> (дата звернення: 24.12.2020).

47. Тарасенко Н. Інноваційні аспекти бібліотечно-інформаційного виробництва [Електронний ресурс] / Н. Тарасенко. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1044:innov

(дата звернення: 27.12.2020).

48. Шемаєва Г. В. Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій : монографія / Г. В. Шемаєва; Харківська державна академія культури. – Харків: ХДАК, 2008. – С. 289 .

49. Шемаєва Г. Перспективні напрями розвитку електронних інформаційних ресурсів бібліотек / Г. Шемаєва // Бібліотечний вісник. – 2012. – № 3. – С. 3–8.

50. Онищенко О. Адаптація бібліотек до «життя в цифрі». Бібліотечний вісник. 2020. № 1. С. 3–8.

51. Ржеуський А., Кунанець Н., Малиновський О. Безкоштовні веб-сервіси для створення бібліотечних мультимедійних продуктів: порівняльний аналіз. Бібліотечний вісник. 2017. № 1. С. 17–26.

52. Мар'їна О. Ю. Бібліотеки України в цифровому медіапросторі: теоретико-методологічні засади розвитку : дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій: 27.00.03. Харків, 2018. С. 514 .

53. Копанєва В. О. Бібліотека в середовищі цифрової науки: системно-інтеграційна взаємодія : монографія. Київ : Ліра-К, 2020. С. 322 .

54. Ковальчук Н. Інноваційність як вагомий складник ефективної організаційно-управлінської діяльності бібліотек. Вісник Книжкової палати. 2019. № 1. С. 23

55. Кабінет Міністрів України. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» : Розпорядження від 23.03.2016 № 219-р. Дата оновлення: 23.03.2016. URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-r> (дата звернення: 02.11.2021).

56. Івашкевич О. В. Цифрова трансформація бібліотек України: сьогодення та перспективи. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2021. № 2. С. 50–56.

57. Желай О. Електронний сервіс сучасної бібліотеки : монографія. Київ : НБУВ, 2021. С. 208.

58. Горвий В. М. Національні інформаційні процеси в умовах глобалізації : монографія. Київ : НБУВ, 2015. С. 332.

59. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація : монографія. Київ : Академперіодика, 2014. С. 362.

60. Бондаренко В. Бібліотечне інтернет-обслуговування: стан та перспективи : монографія. Київ : НБУВ, 2016. С. 276.

